

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO

Diplomsko delo

**PRAVNA UREDITEV STATUSA MADŽARSKE
NARODNE SKUPNOSTI**

Darjan Petrijan

Ljubljana, marec 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO

DIPLOMSKO DELO

**PРАВNA UREDITEV STATUSA MADŽARSKE NARODNE
SKUPNOSTI**

Kandidat: Darjan Petrijan
Vpisna številka: 04035590
Program: Visokošolski strokovni študijski program Uprava prva stopnja
Mentor: izr. prof. dr. Rudi Kocjančič

Ljubljana, marec 2016

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisani Darjan Petrijan, študent Visokošolskega strokovnega programa Uprava prva stopnja, z vpisno številko 04035590, sem avtor diplomskega dela z naslovom: Pravna ureditev statusa madžarske narodne skupnosti. S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbel, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobil vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, Ur. List RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Jasmina Muhič, univ. dipl. spl. jez.

Ljubljana, marec, 2016

Podpis avtorja:

POVZETEK

Madžarska narodna skupnost živi predvsem na območju Prekmurja. Ko se je takratno Prekmurje leta 1919 priključilo h Kraljevini Jugoslaviji, se je njihov položaj spremenil v narodno skupnost.

Njihov položaj se je spreminjal z leti. Ob prvem večjem šoku, ko se je zgodila selitev madžarskega prebivalstva nazaj v rodno domovino, se je počasi izoblikovala madžarska narodna skupnost, ki obstaja še danes. Pravice jim je priznala že Socialistična Federativna Republika Jugoslavija v 70. ih letih prejšnjega stoletja, ki je uradno priznala njihov obstoj. Republika Slovenija je svojo dolžnost uradno do narodnih skupnosti priznala ob sprejetju svoje Ustave, ko je bil priznan njihov status. Republika Slovenija je sprejela svojo ustavo 23. decembra 1991. Poleg Ustave, ustavnih zakonov, drugih zakonov ter statuta posameznih občin, v katerih je priznana avtohtona narodna skupnost, so za avtohtono narodno skupnost pomembni tudi drugi dokumenti, med drugim Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin, ki je bila sprejeta v Svetu Evrope. Danes ima madžarska narodna skupnost svoje politične predstavnike v občinah, kjer so uradno priznani kot manjšina, medtem ko jo na državni ravni predstavlja poslanec narodne skupnosti. Predstavil bom dva organa, ki pomembno prispevata k normalnemu delovanju le-te skupnosti. Medtem ko ima na lokalni ravni največ vpliva Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost, je na državni ravni zelo pomemben Urad za narodnosti. V nalogi bom raziskoval še, kakšno je življenje madžarske skupnosti na lokalni ravni. Zanimalo me bo, ali je na narodno mešanih območjih tudi župan, ki je pripadnik le-te skupnosti. Ob koncu bom preučil, kakšno zgodovino predstavlja skupnost na območju Prekmurja ter kakšno je njihovo kulturno udejstvovanje. Ob koncu bom raziskoval, kakšno je življenje madžarske skupnosti v občini Moravske Toplice.

Ključne besede: Ustava, Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin, Urad za narodnosti, Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost, Laszlo Göncz, zgodovina skupnosti, kulturno udejstvovanje

SUMMARY

LEGAL REGULATION OF HUNGARIAN MINORITY STATUS

Hungarian national community lives mainly in Prekmurje. When Prekmurje joined the Kingdom of Yugoslavia in 1919, their position in national community has changed.

Their position has changed over the years. Hungarian national community, which still exists today was formed at the first big shock and that was when Hungarian population relocated back from foreign countries to its native country. Socialist Republic of Yugoslavia has granted their rights in 70's of last century, when they also formally recognized their existence. Republic of Slovenia has officially recognized national communities at adoption of its Constitution and that happened when their (communities) status was acknowledged. Constitution of Republic Slovenia was adopted on 23rd of December 1991. Alongside Constitution, constitutional laws, other laws and statutes of the municipalities in which recognized indigenous ethnic communities, there are also other documents which are important for ethnic national communities. One of them is also Convention for the Protection of National Minorities, which was adopted by the Council of Europe. Today, the Hungarian national community has their own political representatives in the municipalities where they are officially recognized as a minority. At the state level they are represented by a member of ethnic communities. I will introduce two bodies, which significantly contribute to the normal functioning of the community. At the national level the Office for National Minorities is one of the most important, while on local level Hungarian Self-Governing National Community has the most impact. In my thesis i will also explore the Hungarian community life on a local level. I will also research if mayor of ethnically mixed areas is also a member of national community. At last, but not least i will look into the history of National Community in the area of Prekmurje and try to find how big is their cultural participation. At the end of the thesis i will research what Hungarian community live is like in the municipality of Moravske Toplice.

Keywords: Constitution, the Framework Convention for the Protection of National Minorities, the Office for National Minorities, Hungarian Self-Governing National Community, Laszlo Göncz, community history, cultural activities

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	iii
POVZETEK.....	v
SUMMARY	vi
KAZALO.....	vii
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	ix
1 UVOD.....	1
2 SPLOŠNA OPREDELITEV NARODNIH SKUPNOSTI OZ. MANJŠIN	4
2.1 SVETOVNA PROBLEMATIKA NARODNIH SKUPNOSTI.....	4
2.2 SPLOŠNA OPREDELITEV AVTOHTONE NARODNE SKUPNOSTI OZ. MANJŠIN TER ROMSKE SKUPNOSTI V RS	6
2.3 POSEBNOSTI AVTOHTONI NARODNI SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI	7
2.4 AVTOHTONA ITALIJANSKA NARODNA SKUPNOST.....	7
2.5 AVTOHTONA MADŽARSKA NARODNA SKUPNOST	7
2.6 ROMSKA SKUPNOST.....	8
3 PREDSTAVITEV MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI V SLOVENIJI	9
3.1 ZGODOVINA MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI	9
3.2 KULTURNO UDEJSTVOVANJE MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI	12
4 USTAVA IN DRUGI PRAVNI AKTI TER POGODBE NANAŠUJOČE SE NA NARODNE SKUPNOSTI	14
4.1 USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE O NARODNIH SKUPNOSTIH.....	14
4.2 SVET EVROPE.....	16
4.3 ZAKONSKA UREDITEV MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI	17
4.4 URAD ZA NARODNOSTI.....	18
4.5 POMURSKA MADŽARSKA SAMOUPRAVNA NARODNA SKUPNOST	20
5 SPOŠTOVANJE PRAVIC MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI	22
5.1 VLOGA IN POMEN MADŽARSKEGA NARODNEGA POSLANCA V DRŽAVNEM ZBORU REPUBLIKE SLOVENIJE	22
5.2 ENAKOPRAVNA ZASTOPANOST MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI S PREOSTALIMI PREBIVALCI REPUBLIKE SLOVENIJE.....	24
5.3 IZVOLITEV ŽUPANA V OBČINAH Z MADŽARSKO NARODNO SKUPNOSTJO	24
5.4 DEJAVNOST MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI V LOKALNEM OKOLJU	26
6 KULTURNI MEJNIKI MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI.....	27
7 RAZISKOVALNI PROCES – MADŽARSKA NARODNA SKUPNOST V OBČINI MORAVSKE TOPLICE.....	28
8 ZAKLJUČEK.....	30

LITERATURA IN VIRI.....	33
PRILOGE	36

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

RS	Republika Slovenija
OZN	Organizacija združenih narodov
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
PMSNS	Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost
SFRJ	Socialistična Federativna Republika Jugoslavija
EU	Evropska Unija
URS	Ustava Republike Slovenije
ZUpr	Zakon o upravi
ZS	Zakon o sodiščih
ZLS	Zakon o lokalni samoupravi
ZSNS	Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih

1 UVOD

V diplomskem delu bomo predstavili vidik madžarske narodne skupnosti v Sloveniji, ki ima, poleg italijanske in romske skupnosti, poseben status, zapisan v Ustavi RS.

Status manjšin in reševanje njihove problematike ni bilo nikoli v ospredju, vse do konca 1. svetovne vojne. Ob takratni pariški mirovni konferenci se je zgodilo po dolgem času spet preoblikovanje državnih ozemelj, ki so nastale iz bivših svetovnih imperijev, kot sta bila Avstro – Ogrska in Osmansko cesarstvo, ki se je kasneje preoblikovalo v Turčijo. Nastalo je nekaj novih držav, kot je bila kasnejša država Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki se je nato preoblikovala v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Zaradi nove svetovne ureditve in preoblikovanja ozemlja je nastalo mnogo narodnih manjšin na tujih ozemljih. Slovenska delegacija se je tako zavzemala, za čim boljši položaj za manjšine v Italiji, Avstriji in na madžarskem.

Predstavili bomo osnutke, ki so jih sprejeli na pariški mirovni konferenci in jih opisali v pravnem jeziku. »Med njimi ima posebno mesto prvi obči regionalni mednarodni obvezujoči instrument, ki se v celoti ukvarja z varstvom narodnih manjšin, to je Okvirna konvencija Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin (1995).« (Klopčič, 2006, str. 29).

Raziskovati bomo morali zelo pomembno vprašanje, in sicer, kolikor so ta pravni dokument in ostali mednarodno pravni dokumenti obvezujoči za posamezne države, pri čemer se bomo osredotočili predvsem na našo državo Slovenijo in njeno spoštovanje madžarske narodne skupnosti.

Madžarska narodna skupnost predstavlja svojo zgodovinsko vlogo že dolga stoletja, ki jih preživljajo na območju današnjega Prekmurja.

Prvi podatki o maternem jeziku večine prebivalstva Slovenije so zapisani v jugoslovanskem popisu prebivalstva iz leta 1921. V takratni Sloveniji s Prekmurjem je bila slovenščina materni jezik 93 % prebivalstva, 4 % je bila materni jezik nemščina, 1,5 % pa je bil materni jezik madžarščina (Šircelj, 2003, str. 87).

V tem kontekstu bomo pogledali, kako se ohranja madžarski jezik v Sloveniji, in sicer, ali se je njihovo prebivalstvo skozi leta povečevalo na območju Slovenije ali pada, in če pada, čemu in zakaj ter poskusil ugotoviti glavni vzrok.

Preučili bomo, kako je njihov status urejen v Ustavi, koliko imamo v Sloveniji dvojezičnih območij, koliko je v Sloveniji dvojezičnih občin ter če vse občine izpolnjujejo pravice in zagotovila, ki so zapisana v Ustavi RS.

Položaj madžarske narodne skupnosti je urejen z dvostranskim podpisanim dogovorom med državama Madžarske in Slovenije.

Med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko je sklenjen bilateralni sporazum o zagotavljanju pravic slovenske manjšine, ki živi na madžarskem, in madžarske manjšine, ki živi v Sloveniji. Ta sporazum se v preambuli sklicuje na mednarodno sprejete dokumente Sveta Evrope, OZN in OVSE (Klopčič, 2006, str. 65).

Dotaknili se bomo še mednarodnih pogodb, ki urejajo vprašanje narodne skupnosti v obeh državah in preučil pogodbe, ki urejajo vse pravice (pravica do jezika, izobraževanja, kulturnega udejstvovanja), ki naj bi jih imela narodna skupnost.

V sklopu madžarske narodne skupnosti bomo definirali pomen narodne skupnosti, in sicer iz pravnega vidika, predvsem o tem, kakšen je pravni položaj posamezne narodne skupnosti. Narodna skupnost se je skozi zgodovinsko vlogo, ki jo je pridobivala do konca 1. svetovne vojne pa vse do danes, izoblikovala v različne težnje in odnese med državami. Za RS lahko rečemo, da zgledno sodeluje s sosednjimi državami in zgledno izpolnjuje zaveze na narodno skupnost. Popolnoma nasprotno se dogaja v Španiji, kjer Katalonci in Baski zahtevajo samostojnost. Najbolj znan je primer Kosova, kjer se je večinska albanska skupnost preoblikovala v državo.

Ob koncu bom predstavili madžarska kulturna društva ter mnenje poslanca madžarske narodne skupnosti Laszla Göncza in njegovega pogleda na aktualno problematiko glede madžarske narodne skupnosti v Sloveniji. Posebej bomo izpostavili največjo občino po površini, kjer se nahaja madžarska narodna skupnost, in sicer občino Moravske Toplice. Svoje mnenje in videnje madžarske skupnosti v njegovem županskem mandatu bo predstavil župan občine Moravske Toplice Alojz Glavač.

Namen, cilj, hipoteze in raziskovalno vprašanje

V diplomskem delu želimo predstaviti delovanje avtohtone madžarske narodne skupnosti, in sicer s ciljem pokazati zgodovinski, kulturni in pravni vidik, ki ga ima madžarska narodna skupnost v Sloveniji. Cilj je pokazati in dokazati tudi, da Slovenija kot država izpolnjuje vse pogoje, ki jih je postavila mednarodna skupnost v obliki različnih dokumentov, pogodb, sporazumov.

V diplomskem delu bomo podali hipoteze:

Prva hipoteza: »Madžarska narodna skupnost je imela vidno vlogo v zgodovini.«

Druga hipoteza: »Ali je madžarska narodna skupnost primerljivo pravno zastopana kot slovenska narodna skupnost na Madžarskem?«

V tej hipotezi bom predstavil in primerjal predvsem pravno ureditev obeh narodnih skupnosti. Primerjalno in vsebinsko bom predstavil tudi splošno pravno ureditev.

Tretja hipoteza: »Madžarska narodna skupnost ima aktivno vlogo pri odločanju v lokalnem dvojezičnem okolju.«

Četrta hipoteza: »V občinah z dvojezičnim območjem je bil na lokalnih volitvah izvoljen župan, ki je po narodnosti pripadnik madžarske narodne skupnosti.«

Peta hipoteza: »Madžarska narodna skupnost je zelo aktivna na področju kulture.«

Zgornje hipoteze bom predstavil, preučil in razčlenil ter opredelil v svojem diplomskem delu. Pri tem se bom uprl, na ustrezno literaturo in pravne ter druge vire.

METODOLOGIJA

V diplomskem delu bomo uporabili več metod, in sicer predvsem zgodovinsko in primerjalno, kot tudi deskriptivno in empirično metodo. Predstavili bomo tudi aktualne dileme in alternative o delovanju madžarske narodne skupnosti.

2 SPLOŠNA OPREDELITEV NARODNIH SKUPNOSTI OZ. MANJŠIN

2.1 SVETOVNA PROBLEMATIKA NARODNIH SKUPNOSTI

Narodne skupnosti oz. manjšine imajo v vsaki državi svojo zgodovinsko, pravno in dejansko vlogo. Vloga manjšin je zelo občutljiva zadeva za urejanje svetovnih problematik, saj zaradi vlog manjšin in konfliktov med njimi prihaja do različnih konfliktov, najpogosteje tudi do vojaških spopadov. Tudi Evropa se je soočala s težavami in vojnimi konflikti glede manjšin in narodnih skupnosti v preteklosti (Roter, 2014, str. 17)

»Izraz problem manjšin se je uveljavil kot skovanka za označevanje domnevno problematične narave etničnih oziroma narodnih manjšin. Manjšine naj bi predstavljale problem, ki ima nacionalne in mednarodne razsežnosti.« (Roter, 2014, str. 17).

Najbolj znan vojaški konflikt, ki ga poznamo, je bila vojna ob razpadu Jugoslavije od leta 1991 do 1995, ko so v medsebojnem konfliktu sodelovali pripadniki šestih narodov bivše Jugoslavije. Ob koncu devetdesetih pa se je vzpostavil konflikt med večinsko albansko manjšino na Kosovu in Srbijo, ki se je končal leta 2008, ko se je Republika Kosovo priznala. Omenim naj še, da je bila RS ena prvih evropskih držav in tudi EU, ki je priznala Kosovo.

Danes v Evropi ni več toliko napetosti med večinskim prebivalstvom in manjšinami, vendar spremljamo kar nekaj zanimivih procesov, kjer si posamezne manjšine hočejo ustvariti svojo lastno državo. Najbolj znana procesa osamosvojitve manjšine sta škotsko in katalonsko vprašanje o neodvisnosti. Škoti so se soočili s tem vprašanje predlani in po srditem boju med zagovorniki osamosvojitve, ki si jo Škoti želijo že več kot 500 let in zagovorniki, ki so zagovarjali celovitost britanskega kraljestva, so zmagali slednji in Škotska še naprej ostaja ena izmed skupnih držav Velike Britanije. Prav ta boj se je pri nas veliko pojavljal v različnih medijih, časopisih in televiziji. Mediji so se konstantno ukvarjali s vprašanjem, ali bodo Škoti res postali svoja država in se s tem odcepili od Združenega kraljestva Velike Britanije. Na koncu tega se je pojavljalo ogromno vprašanj in tez, zakaj so Škoti ostali del Velike Britanije, če se že vrsto let borijo za neodvisnost. Zdaj z demokratičnimi rešitvami, prej pa z vojnami. Osebno sem, izključno zaradi strahu pred ekonomskim in finančnim kolapsom, podpornik teze, da so Škoti ostali del britanskega kraljestva. Menim, da so za odločitev Škotov imeli ključno vlogo tudi sami mediji. Namreč povesod se je pisalo in govorilo, kaj bo s Škotsko v primeru ločitve, kako bo to vplivalo na ekonomijo, zaposlenost in nenazadnje na finančno varnost posameznika. Situacija je drugačna pri katalonskem vprašanju. Menim, da bi Katalonija z ločitvijo od Španije le pridobivala in imela veliko možnosti za še hitrejši razvoj, saj turizem in druge gospodarske dejavnosti v Kataloniji lepo uspevajo in nemoteno tečejo. Katalonija je pravzaprav vodilni in po mojem mnenju en najbolj razvitih delov Španije, ki pa ji jemlje levji delež.

Manjšine po vsem svetu uživajo različno varstvo, kar je povezano z razumevanjem in vlogo določene manjšine v veliko večji, nacionalno določeni identiteti. V sodobnem času prihaja do konfliktov med družbami ali manjšimi skupinami v družbi, ki imajo do manjšin zelo

negativen odnos in do tistih ki vidijo v tem prispevek k skupni kulturni in civilizacijski prihodnosti (Žurej, 2004).

Po škotskem pogumu so se svoje neodvisnosti lotili še Katalonci v Španiji, kar je v zaključni fazi, saj je katalonski parlament sprejel resolucijo, ki bo Katalonijo popeljala na pot samostojnosti in neodvisnosti. Vprašanje katalonske samostojnosti je zelo pomembno, saj se ob morebitni neodvisnosti Katalonije lahko zgodi tudi razpad Španije, saj svoje neodvisne težnje po osamosvojitvi izraža ena velika narodna skupnost, Baskija. Tudi drugod po Evropi se pojavlja nekaj takšnih gibanj, ki sanjajo o neodvisnosti, med njimi tudi Valonci v Belgiji. Veliko se je pisalo in govorilo tudi o belgijskem dolgotrajnemu nedogovoru o sestavi vlade, kjer je bil verjetno vpliv večih manjšin na kupu, ki niso bile sposobne kakršnegakoli dogovora, ker nobena stran ni hotela popustiti. Jim je pa po precejšnjem času le uspelo potrditi vlado.

To je le nekaj procesov, kjer manjšine v Evropi težijo k svoji neodvisnosti in samostojnosti. Najbolj problematična vprašanja manjšin se pojavljajo na območju Bližnjega vzhoda, kjer sta najbolj znana primera manjšin Kurdiv in Palestincev. Kurdi se soočajo že z več stoletnimi krivicami in težavami, ki jim jih povzročajo Turčija, Iran, Irak in ostale arabske države. Podobne težave se pojavljajo skozi stoletje med pripadniki Palestine in Izraela, ki od leta 1950 živijo v vojnem stanju. Težave manjšin ne predstavlja samo narodnost, temveč tudi vera in kultura. V zgodovinski vlogi se vsi spominjamo krvavih bojev zaradi verskih spopadov, ki so jih imeli med sabo pripadniki rimsko-katoliške in muslimanske veroizpovedi v času Križarskih vojn ali pa srdite spopade znotraj rimsko-katoliške veroizpovedi med katoliki in protestanti, ki so se dogajali v 16. stoletju ali pa v bližnji zgodovini, ko je ta konflikt pretresal Irsko in Severno Irsko. Podobna težava se dogaja danes v Siriji, Libiji, Iraku, ko se za srdit boj za oblast spopadajo med seboj suniti in šiiti.

Poznamo tudi primere uspešnih združenih manjšin, in sicer država Švica, ki je primer odlične prakse in sodelovanja med manjšinami, ki jo predstavljajo italijanska, nemška, francoska in kantonska manjšina. V njej živi še mnogo drugih manjših manjšin, ki nimajo priznanega statusa, a se odlično vklopijo v švicarsko vsakdanjo družbo.

»Iz prikazane državne ureditve je vidno, da se je Švica počasi razvijala in konfederacije v federacijo. Iz tega je možno opaziti, da je Švica postala politično stabilna država, ki se je razvila v skupnost multikulturalnosti, jezičnosti, narodnosti in verskih prepričanj. Na stabilnost Švice vpliva tudi njena nevtralnost, ki je bila tudi zavarovana v času obeh svetovnih vojn. Danes je Švica pozitivna izkušnja, ki kaže na ustvarjanje nove, skupne in multi etične Evrope.« (Tatalović, 1997, str. 61–62).

V tem kratkem povzetku lahko vidimo, da je vprašanje manjšine zelo pomembno za vsako skupnost in pogost vzrok za različne konflikte v skupnosti, v kateri delujejo. Tako bom v diplomskem delu preučil, kakšen odnos ima Slovenija do madžarske narodne skupnosti.

2.2 SPLOŠNA OPREDELITEV AVTOHTONE NARODNE SKUPNOSTI OZ. MANJŠIN TER ROMSKE SKUPNOSTI V RS

Značilnosti manjšin smo že opredelili v kratkem svetovnem orisu problematike manjšin, kjer smo zajeli težave manjšinskega vprašanja v Evropi, Aziji in drugod po svetu. Manjšina je skupnost, ki ima določene značilnosti, ki odstopajo od večinskega prebivalstva na določenem ozemlju. Njihova vloga se je od začetne marginalne, zaničevalne vloge, ki so jo manjšine imele vse do konca 2. svetovne vojne pa vse do danes, drastično spremenila. Od zaničevalne vloge, ki so jo imele v svojem obstoju skozi celotno zgodovino, se je položaj po holokavstu nad Judi v času nacizma spremenil, kajti sprejela so se mednarodna pravila in konvencije, ki držijo še danes.

Mednarodna skupnost si je v začetku prizadevala, da bi čim bolj zmanjšala število manjšin, saj so upoštevali tedanjo razumevanje načel o etnični samoodločbi. Etnične, kulturne in verske manjšine so same po sebi pomenile, da bi lahko prišlo do potencialne nevarnosti in do kakšnega konflikta v prihodnosti (Klopčič, 2006, str. 37).

Zato je mednarodna skupnost bila prisiljena ukrepati in sprejeti splošna določila, ki bi se naj upoštevale v mednarodni skupnosti. Kljub temu ta proces teče zelo počasi, saj mnoge velesile še vedno zatirajo lastne manjšine, med drugim Turčija – kurdsko vprašanje ali pa primer Kitajske in njene vloge v Tibetu.

Manjšina je zgodovinska tvorba skupnosti, ki je nastala samo po sebi. Pri seljenju narodov skozi zgodovino so se izoblikovale skupnosti, ki so imele prevelik vpliv in manjšine so morale sprejeti vlogo v skupnosti, ki jim jo je večina določila. Večina je vedno bolj težila k kršenju pravic, posegov v njihovo kulturo in način življenja, nakar se je manjšina odzvala nelagodno in silovito, kar je pripeljalo do različnih vojnih konfliktov po svetu. Za razumevanje položaja manjšin je zelo pomembno vprašanje teritorialnosti, kjer se posamezna manjšina nahaja (Bufon, 2004, str. 33-38).

»Vprašanje teritorija in teritorialnosti je izrazito političnogeografsko področje, saj zadeva različne probleme določevanja in dojemanja političnih ter družbenih prostorov. Znana je na primer povezava med državo in določenim ozemljem – saj je slednje neobhodno potrebno za nastanek in razvoj državnih sistemov. V novejšem času politična geografija ne proučuje le teritorija kot projekcijo političnih struktur v prostoru in teritorialnosti kot skupek političnih lastnosti nekega ozemlja, temveč se vse bolj srečuje tudi z odnosom med človekom in njegovim življenjskim prostorom.« (Bufon, 2004, str. 15).

Vsaka delujoča manjšina ima tudi drugačen jezik od večine skupnosti, v kateri prebiva. Jezik oziroma sporazumevanje manjšine je glavni dejavnik za ohranjanje manjšine. Velikokrat v zgodovini so posamezne države hotele uničiti manjšino predvsem z odvzemom njihovega osnovnega sporazumevanja, jezika, ki je sicer temeljna pravica vsakega posameznika, ki deluje v nekem okolju. S to problematiko se je ukvarjalo mnogo priznanih pravnikov in strokovnjakov za manjšinske in človekove pravice.

»Pravica do uporabe jezika v privatnem, poslovnem, javnem in uradnem življenju; pravica do izobraževanja v lastnem jeziku in v skladu s potrebami – značilnostmi manjšine; pravica

do ohranjanja in razvoja lastne kulture in drugih narodnostnih obeležij ter pravica do avtonomnosti ali pravica do soudeležbe pri urejanju za manjšinsko skupnost pomembnih zadev.« (Petrič, 1977, str. 85).

Izpostavili smo nekaj glavnih elementov, s katerimi se manjšine soočajo v svoji realnosti. Kljub pravicam, pogodbam so manjšine še vedno moteči dejavnik za večino, ki jo manjšina predstavlja na nekem teritoriju.

2.3 POSEBNOSTI AVTOHTONI NARODNI SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI

V RS sta dve avtohtoni narodni skupnosti, in sicer italijanska in madžarska narodna skupnost. Obe skupnosti sta že vrsto stoletij del družbenega, kulturnega in političnega prostora ter imata status v skladu z mednarodnimi konvencijami in pogodbami, ki so bile podpisane z RS. V nadaljevanju se bomo veliko bolj osredotočili na sebi bližjo madžarsko narodno skupnost in jo tudi bolje predstavili. Obe narodni skupnosti živita ob mejnem pasu obeh držav, Italije in Madžarske, tako da so s tem prebivalci veliko bližnje povezani s svojo matično državo, ki jih v njihovih prizadevanjih tudi veliko jasneje podpira.

»Obmejni prostor je raztegljiv pomen, ki ga v tem primeru razumemo kot prostor, na katerem se je uveljavil poseben tretman.« (Vuga, 1990, str. 46). Italijanska narodna skupnost ima urejene pogoje na Primorskem, medtem ko ima madžarska urejen status v Prekmurju.

2.4 AVTOHTONA ITALIJANSKA NARODNA SKUPNOST

Avtohtona italijanska narodna skupnost živi na območju Primorske. Skupaj s Hrvaško, ki ima svojo skupnost v Istri, je Slovenija bila država, ki je imela italijansko narodno skupnost. V Sloveniji je glavno središče za stičišče italijanske narodne skupnosti Koper, pa tudi kot največje in najbolj pomembno središčno upravno mesto, medtem ko predvsem Nova Gorica predstavlja kulturno in povezovalno vez med obema narodnima skupnostma.

2.5 AVTOHTONA MADŽARSKA NARODNA SKUPNOST

Avtohtona madžarska narodna skupnost živi na področju Prekmurja. Najbolj gosto je naseljena v okolici Lendave in na severovzhodnem delu Goriškega. Na dvojezičnem območju, ki ga predstavlja madžarska narodna skupnost, imajo urejene pogoje za svoje delovanje v šolstvu, kulturi in tudi političnem delovanju, saj imajo na državni ravni izvoljenega svojega predstavnika v parlamentu, medtem ko imajo na lokalnem področju pravico do svojega svetnika v Občinskem svetu. Narodno mešano območje obsega približno 30 naselij. Čeprav se pojavljajo različni podatki o številu naselij, v katerih živi avtohtona madžarska narodna skupnost, in se le ti skozi leta spreminjajo ter se z neko gotovostjo ne da potrditi točnega števila naselij s pripadniki te skupnosti, sem uporabil približno 30 naselij.

Pripadniki madžarske narodnosti (oz. vsaj večina le teh) obvladajo slovenski jezik vsaj pasivno. Od leta 1959 naprej se v dvojezičnih šolah šolajo otroci madžarske in slovenske narodnosti. Dvojezična šola sloni na konceptu učenja in komunikativne sposobnosti v maternem in drugem jeziku obeh narodnosti (Devetak, Klopčič, Nečak-Luk, Novak-Lukanovič&Žabjek, 1983, str. 12).

2.6 ROMSKA SKUPNOST

Poleg avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti ima priznan stas tudi romska skupnost.

V Sloveniji po ocenah večih institucij živi do 12.000 Romov, predvsem v Prekmurju, na Dolenjskem, v Beli krajini in Posavju. Prav tako so prisotni v večjih mestih kot so Ljubljana, Maribor, Celje, Velenje, Jesenice ter Radovljica. V slednjih dveh mestih živijo predvsem družine Sintov (Romska skupnost, 2016).

3 PREDSTAVITEV MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI V SLOVENIJI

3.1 ZGODOVINA MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI

Vsaka skupnost ima svojo zgodovino in svoj začetek. V tem poglavju bomo poskusili dokazati, da je imela madžarska narodna skupnost na območju Slovenije zelo pomembno zgodovinsko vlogo. Med hipotezami v diplomskem delu smo izpostavili tudi zgodovinski pomen madžarske narodne skupnosti na območju Slovenije. Predstavili bomo bogato zgodovino, ki jo je imela Madžarska do današnjih dni.

Madžarska je imela vladajočo vlogo na območju današnjega Prekmurja, saj je skupaj s habsburško monarhijo odločujoče vplivala na politiko v državi. Njen vpliv se je povečal ob ustanovitvi Avstro-Ogrske, kjer se je velik habsburški imperij razdelil na dve celoti. V tem segmentu zgodovine se je pričela krepiti tudi vloga madžarske narodne skupnosti. Madžarska kot vladajoča sila je postavljala svoje pogoje, kar se je hitro poznalo v javnem in družbenem življenju.

Na območju Prekmurja je hitro prevladala politična in gospodarska miselnost, kar se je poznalo tudi pri razvoju območja. Ogrska, ki je slovela po slabši gospodarski razvitosti in razvoju, je za sabo potegnila tudi Prekmurje, ki je večinoma zaostajalo.

Zaradi lege in pogojev je bila primarna dejavnost kmetijstvo, ki pa je zaradi slabega razvoja vedno bolj zaostajalo. V javnem življenju so šole hitro uvedle dvojezičnost, podobno pa se je dogajalo tudi v vseh drugih segmentih družbenega in političnega življenja. Njihov vpliv se je pričel manjšati po koncu 2. svetovne vojne, ko je dokončno Madžarska postala poraženka in je izgubila dokončni vpliv na območju Slovenije, predvsem Prekmurja. Tako se je madžarski vpliv v Sloveniji počasi izoblikoval do področij, kjer še danes velja, da so manjšinski ali pa tudi večinski prebivalci območja, ki prihajajo iz Madžarske.

Madžarska je imela vedno prevladujoči položaj, saj je bilo ozemlje Prekmurja vse do leta 1919 pod upravo madžarske izvršilne oblasti. Potem je počasi začela izgubljati svojo moč. Danes lahko trdimo, da je madžarska narodna skupnost spoštovana skupnost, ki je imela tudi pomembno vlogo v soodločanju predvsem v političnih in družbenih zadevah madžarske narodne skupnosti.

Nekateri Madžari se še danes predstavljajo kot skupnost ali narod z nekaterimi nomadskimi značilnostmi. Madžari so se priselili na območje današnje domovine relativno pozno in so se zato s težavo vključili v evropski prostor. Predvsem njihova zgodovina in velikokrat prirejene okoliščine svetovnih vojaških in političnih velesil so vplivale na negativno razmišljanje sosednjih narodov (Göncz, 2004, str. 7).

Madžarska je bila vedno del velikega imperija, ki je vladal predvsem v srednji Evropi in v severnem delu Balkana. Kljub temu, da Madžarska nikoli ni predstavljala vojaške in gospodarske velesile, ji je predvsem bogata zgodovinska tradicija dajala vlogo moči nad sosednjimi in bližnjimi državami. Prav temu se je pripisoval negativen predznak, ki so ga

deležni Madžari v svoji zgodovini. Madžarska je bila vedno del močnih imperijev, saj je zelo dobro znana vloga Sovjetske zveze, kjer je imela Madžarska vlogo enega izmed satelitov sovjetskega bloka.

Leta 1949 je bila na oblasti Madžarska delavska stranka, ki je odločala praktično o vsem. O družbenih ciljih, načrtih in programih. Ta oblast je najbolj posegla v zasebno lastnino srednjega sloja kmečkega prebivalstva, saj je komunistična partija želela celovito kolektivizacijo kmetijstva. Ta oblast je popolnoma nadzirala celotno prebivalstvo. Državljeni niso imeli nobenih možnosti za izražanje mnenj ali pripomb, ki so se nanašale na družbena vprašanja. Za nasprotnike sistema so ustanovili zloglasni državni aparat AVH, ki je mnogokrat z organizacijo konceptijskih sodnih procesov obračunal z vsemi, in sicer s krivci ali, v največ primerih, popolnoma nedolžni posamezniki oziroma skupine (Göncz, 2004, str. 158–159).

Kruti komunistični režim je popeljal Madžarsko v neslutene težave, kar se je kasneje izrazilo predvsem na njihovem gospodarstvu, ki je vedno bolj nazadovalo. Plan gospodarstva je bil popolnoma napačen, kar je zelo občutila današnja Madžarska, ko se je ob padcu Berlinskega zidu ponovno osamosvojila (Göncz, 2004, str. 159–160).

Danes je Madžarska zaradi svoje politike zopet v središču pozornosti, predvsem zaradi svojih prijemov glede migrantske krize in nacionalistične politike, kar pomeni, da se Madžarska od totalitarne komunistične republike spreminja v nacionalistično republiko, čeprav to večinskega madžarskega prebivalstva ne moti, saj jo podpirajo z veliko večino. Kljub temu Madžarska vztraja na svoji poti in je ena izmed najbolj prepoznavnih članic Evropske Unije. Hkrati lahko vidimo, da so v Evropi trenutno v vzponu skrajno desničarske stranke. Z ene strani je do tega prišlo zaradi migrantske krize in mogoče celo neprimernih ukrepov določenih članic EU. Kako se bo vse skupaj razvijalo, bo pokazala prihodnost, menim pa, da vzpon skrajno desničarskih strank za manjšine ni pozitiven oziroma bodo le te povsod po Evropi in svetu, v primeru oblasti oziroma vpliva v parlamentu, lahko izgubljale.

Demokratični procesi so zelo dobro vplivali na madžarske narodne manjšine, ki živijo v zamejstvu. Po nekaterih ocenah jih skupaj v 7 državah živi približno 3 milijone. Poudariti je potrebno, da se v določenih državah Madžari še danes borijo za zagotovitev osnovnih človekovih in narodnostnih pravic (Göncz, 2004, str. 167).

Lahko dodam še nekaj zanimivosti, ki sem jih pridobil iz intervjuja, niso pa podrobneje opisane v prilogi. Poslanec narodne skupnosti podaja informacijo, da naj bi Madžarska imela veliko manjšin, približno 13, čeprav je avtohtonih le 5 ali 6. Zanimiva in pomembna za manjšine je razvitost države, v kateri živijo, saj le ta nakaže na način ravnanja z manjšinami v določeni državi.

V prvem delu predstavitve smo se osredotočili predvsem na zgodovino Madžarske. Madžarska kot bogata politična velesila je svojo prebivalstvo naselila tudi na območju Prekmurja, kjer živi še danes. Njihov položaj se je spremenil po koncu 1. svetovne vojne, ko je njihovo prebivalstvo postala narodna manjšina na tem območju.

V letu 1920 so s trianonsko mirovno pogodbo priključili ozemlje današnjega Prekmurja k novi državi Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Kasneje se je ta država preoblikovala v Kraljevino Jugoslavijo. Med slovenskimi in madžarskimi viri prihaja do nasprotij, vendar se ocenjuje, da je na tem ozemlju živel 20.000 Madžarov, oziroma so le ti izvirali iz Madžarske (Göncz, 1997, str. 79–80).

Položaj madžarske skupnosti se je drastično spremenil, saj je nova oblast postavila nova pravila odločanja, ki pa niso bila po godu novi situaciji, v kateri se je znašla madžarska narodna skupnost. Ogromno družin, ki je živel v Prekmurju, se je preselilo preko meje v svojo domovino. Madžarska skupnost je ohranila svoj status, ki ga ima še danes, čeprav se je tudi ona, kot vsaka manjšinska skupnost, soočala s težavami. Najbolj je občutil spremembo srednji in najnižji sloj prebivalstva, saj so vrednote, navade in običaje morali drastično spremeniti novi podobi države, ki jo je predstavljala takratna Kraljevina Jugoslavija. Kljub temu so ohranili svoje kulturne in družbene navade, ki so jim pomagale vzdrževati njihov narodnostni status, ki ga ohranjajo še danes (Göncz, 1997, str. 79–80).

Manjšina se je soočala tudi s težavami šolstva, saj se je zaradi trianonske pogodbe veliko izobraženega kadra preselilo nazaj na Madžarsko, kar je povzročilo veliko težavo pri organiziranju pouka. Njihov položaj manjšine se je dokončno ustalil po koncu 2. svetovne vojne, ko so kot poraženci najhujše vojne vseh časov morali sprejeti pogoje zmagovalcev, kar je odločno vplivalo na prilagoditev madžarske skupnosti v Prekmurju (Göncz, 1997, str. 81–82).

Eden izmed pojavov, ki je vplival na madžarsko manjšino, je priseljevanje večinskega prebivalstva v madžarske vasi. To so bili predvsem prebivalci iz primorskega predela in Istre, prav tako pa tudi iz drugih delov slovenske države. Gre za klasičen sociološki in družbeni pojav, ki se pojavlja skozi zgodovino in za klasično politiko vsake države, ki hoče zelo na hitro omejiti vpliv manjšine na določenem območju. Zato je zelo pomembna asimilacija in prilagoditev na nov družbeni pojav, pri čemer je zelo pomembno sožitje, ki ga pripadniki obeh skupnosti vzdržujejo. Prav napetost in politični in geostrateški vplivi so marsikje krivi, da po svetu divjajo konflikti med prevladujočo skupnostjo in manjšinskimi narodnimi skupnostmi, ki smo jih omenili v uvodu diplomskega dela (Göncz, 1997, str. 81).

Potrebno je povedati, da je madžarska manjšina med obema vojnoma skrbno negovala ljubiteljsko kulturno dejavnost, kar je opazno iz vidnejših rezultatov predvsem na področju dramske dejavnosti in pevskih zborov. V tem obdobju ni bilo moč izoblikovati nobene politične dejavnosti. Madžarska manjšina je sicer ob koncu tridesetih let to poizkušala z ustanovitvijo društva, ki bi na nek način opravljala določen del politične dejavnosti. Le-to oblast je hitro odkrila, voditelje kaznovala z zaprtjem ali pa enostavno preprečila nadaljnje delovanje društva (Göncz, 1997, str. 82).

Lahko le zapišemo, da je tudi na našem območju bila situacija na trenutke zelo napeta. Oblast, ki je povzročala težave madžarski narodni skupnosti, je počela le to, kar je slovensko oziroma prekmursko prebivalstvo trpelo pod madžarsko oziroma ogrsko vladavino. Onemogočanje političnega udejstvovanja manjšine je glavna politika večine držav, saj hočejo na vsak način onemogočiti normalno delovanje manjšine. Pomemben segment vsake

manjšine je tudi šolstvo. Zgodovina šolstva je zelo pomembna za delovanje skupnosti. Madžarska skupnost se je zaradi novega položaja glede šolstva znašla v zelo slabem položaju, saj so se soočili z izgubo visoko kvalificirane delovne sile, ki se je preselila nazaj v rodno domovino in predvsem z velikim osipom otrok. Vendar se je velika sprememba zgodila leta 1960, ko se je uzakonilo dvojezično šolstvo na narodnostno mešanih območjih (Göncz, 1997, str. 82–83).

Prav uvedba dvojezičnega šolstva, ki se še danes izvaja na območju mešanega narodnostnega prebivalstva velja za eno izmed najbolj pomembnih uvedb, ki so bila sprejeta v SFRJ. Danes to poteka nemoteno in je tudi del splošne kulture na omenjenem področju. V šestdesetih je bilo politično ozračje tako, da je vodilo k sprejemu ustave, ki je stopila v veljavo leta 1974. Ta ustava je namreč uzakonila, da so avtohtone narodne skupnosti v Sloveniji državotvorni subjekti. Zato jim je pripadla pravica, da ima na narodno mešanem območju njihov jezik enakopraven stas slovenskemu (Göncz, 1997, str. 83-84).

S tem je takratna jugoslovanska oblast priznala obstoj svojih narodno mešanih območij, saj je sama Jugoslavija bila prepletena z bogato mešanimi narodnimi skupinami, ki so živeli v takratni državi. S tem jim je bilo omogočeno normalno delovanje v družbenem, kulturnem in javnem življenju, saj so lahko gradili svojo nacionalno identiteto naprej. S tem lahko potrdimo hipotezo, da ima madžarska narodna skupnost vidno zgodovinsko vlogo. Ugotovili smo, da je imela Madžarska bogato zgodovinsko vlogo, saj so se predstavljali kot absolutni vladarji na tem prostoru vse do okupacije Sovjetske zveze in priključitvi k vzhodnemu bloku po koncu 2. svetovne vojne. Tudi za njih je postal mejnik padec Berlinskega zidu, saj so zopet postali samostojna država ter isto kot Slovenija tudi članica Evropske Unije in Nata. Za madžarsko narodno skupnost je bilo prelomno leto 1919, ko se je območje Prekmurja priključilo takratni Kraljevini Jugoslaviji in se je njihov status dramatično spremenil. Njihova vloga se je iz prevladujoče vloge spremenila v manjšinsko narodno skupnost, saj se je veliko njihovih prebivalcev preselilo nazaj na Madžarsko.

3.2 KULTURNO UDEJSTVOVANJE MADŽARŠKE NARODNE SKUPNOSTI

Kulturno udejstvovanje madžarske narodne skupnosti se kaže skozi več amaterskih pevskih, gledaliških skupin, ki ohranjajo svojo kulturo, jezik in tradicijo na narodno mešanem območju. Glavnina kulturnega delovanja je v Lendavi, Dobrovniku in okoliških vasi z dvojezičnim prebivalstvom. Danes je madžarska narodna skupnost pomemben dejavnik v svojem lokalnem območju. Glavno organizacijo predstavlja Zavod za kulturo madžarske narodne skupnosti. V njem je združenih več amaterskih kulturnih društev, ki sodelujejo na področju glasbe, gledališča, folklore in drugih področij kulture. Glavni center srečanja njihovih idej in kulturnih udejstvanj predstavlja Center Banffy, ki so ga odprli leta 2004. V njem prodajajo izključno madžarsko literaturo in tisk, posamezniki pa si lahko v kavarni izmenjujejo svoja mnenja, prirejajo različna kulturna in družabna srečanja.

Glavno kulturno ustanovo predstavlja moderni kulturni dom v Lendavi, ki je bil zgrajen skupaj s slovenskimi in madžarskimi sredstvi.

Kulturno udejstvovanje je za skupnost poskrbljeno tudi na državni ravni, saj jim kot manjšini pripadajo pravice do izražanja v njihovem jeziku. Svojo kulturo, družbeno angažiranje prikazujejo v vsako tedenski oddaji Hidak/Mostovi, kjer prikazujejo delovanje madžarske narodne skupnosti v Sloveniji. Oddaja Mostovi/Hidak je na sporedu Televizije Slovenije že od daljnega leta 1978 in prikazuje dogodke predvsem iz dvojezičnega območja Prekmurja, poudarek pa je na narodnostni tematiki. Območja, ki jih najbolj obsegajo so narodnostna kultura, narodnostna politika, izobraževanje, ohranjanje izročila, gospodarstvo, kmetijstvo idr. Oddaja pravzaprav predstavlja oziroma si prizadeva opravljati vlogo mostu med Slovenci in Madžari v Sloveniji (Hidak-Mostovi, 2015).

Med drugim je poskrbljeno za madžarsko skupnost tudi na področju knjig, saj bogato izbiro knjig za skupnost nudita Pokrajinska študijska knjižnica Murska Sobota in Knjižnica Lendava, ki skrbita, da pripadniki niso prikrajšani.

Ob tem lahko ugotovimo, da imajo Madžari v Prekmurju bogato izobraževalno in kulturno tradicijo, ki jo ohranjajo še danes. Kljub temu, da jih je bilo poseljenih mnogo več na našem ozemlju pred dokončnim priključkom Prekmurja h Kraljevini Jugoslaviji, še danes ohranjajo zavest skozi različne dogodke. Najbolj pomembna praznika, ki ju slavijo Madžari, sta praznik za odpravo tlačanstva ter simbolno rojstvo in smrt prvega madžarskega kralja, Svetega Štefana. Tudi sam poslanec madžarske narodne skupnosti Laszlo Göncz je v intervjuju izrazil svoje mnenje o pomoči Slovenije v Kulturnem spodbujanju manjšine:

»Mislim, da glede na finančni del ne sme biti nobene kritike. Ta del je vzorno urejen, predvsem na področju kulture. Moram povedati, da je vse skupaj sistemsko urejeno in pregledno in tudi zelo kvalitetno. Nedoslednosti se pojavljajo pri neupoštevanju jezika, pri spoštovanju nekih načel, v nobenem smislu pa ne na finančnem področju. Menim, da je zadeva na finančnem področju zelo dobro urejena. Lahko je sicer vedno boljše, ampak glede na okoliščine, v katerih smo, nekako ohranjamo ta trend skozi leta, kljub težki situaciji, v kateri se trenutno nahaja naša država.« (L. Göncz, intervju, 23. 12. 2015).

4 USTAVA IN DRUGI PRAVNI AKTI TER POGODBE NANAŠUJOČE SE NA NARODNE SKUPNOSTI

V tem delu diplomskega dela bomo preverili tehtnost druge hipoteze in preučili, ali obe skupnosti, torej madžarska narodna skupnost v Sloveniji in slovenska na Madžarskem, uživata primerljivo pravno enakost z ostalim prebivalstvom.

4.1 USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE O NARODNIH SKUPNOSTIH

»Po obliki in vsebini ter pravni naravi je ustava splošni pravni akt. Po svoji najvišji pravni moči, po kateri je v razmerju do zakonov in drugih splošnih aktov tudi izhodiščni pravni akt, je ustava najvišji pravni akt. Po svoji vsebini, po kateri je v razmerju do zakonov in drugih splošnih aktov tudi izhodiščni pravni akt, je ustava temeljni pravni akt. Sedanja ustava ima poleg preambule 174 členov.« (Kocjančič, 2009, str. 19–22).

Ustava pa ima sama po sebi nekatere značilnosti, zaradi katerih se razlikuje od drugih pravnih aktov (Kaučič, 2008, str. 33).

Ustava RS je temeljni pravni akt, po katerem je oblikovana naša država. V njej so zapisane dolžnosti, pravice in zakoni, ki veljajo za vse državljane v Sloveniji. V 5. členu glede narodnih skupnosti je v Ustavi zapisano:

Ustava RS v 5. členu zagotavlja in varuje pravice, ki se nanašajo na avtohtono madžarsko in italijansko narodno skupnost. Skrbi tudi za avtohtone slovenske narodne manjšine, za slovenske izseljence in zdomce (5. člen URS).

Država se že v svojih najpomembnejših pravnih aktih zavezuje, da bomo varovali vso suverenost, ki pripada narodnim skupnostim, naslednje pravice, ki pripadajo pripadnikom narodne skupnosti sledijo v 11. in 13. členu. V 11. in 13. členu Ustave RS sledi sledeča pravica za narodne skupnosti, kjer je zagotovljena raba svojega jezika.

Za uradni jezik v Sloveniji se šteje slovenščina. Na območjih, v katerih prebivata italijanska in madžarska narodna skupnost pa velja za uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina. Vsem tujcem v Sloveniji pripadajo pravice v skladu z mednarodnimi pogodbami, s to Ustavo in zakoni, razen tistih pravic, ki jih imajo po ustavi ali pa zakonu le državljani Slovenije (11. in 13. člen URS).

Država Slovenija se zavezuje, da bo zagotovila za manjšinske pripadnike, da bodo imeli enake pravice, kot bi jih uživali v rodni domovini. Najpomembnejši člen v Ustavi RS je 64. člen, kjer so zapisane vse temeljne pravice za pripadnika narodne skupnosti (64. člen URS):

Pripadnikom avtohtone madžarske in italijanske narodne skupnosti so zagotovljene različne pravice. Nanašajo pa se izključno na njih in jim dajejo pravico do:

- ustanavljanja različnih organizacij,
- uporabe narodnih simbolov,
- razvijanja kulturnih, gospodarskih in drugih dejavnosti,
- dejavnost na področju javnega obveščanja in založne dejavnosti.

Prav tako jim mora biti omogočeno šolanje v svojem maternem jeziku. Dvojezična območja so določena z zakonom, na teh območjih pa je obvezno dvojezično šolstvo, torej pouk poteka v slovenskem in italijanskem oz. madžarskem jeziku. Država spodbuja in daje pravico obema skupnostnima za ohranjanje stikov s svojim matičnim narodom. V lokalnem okolju sta obe skupnosti neposredno zastopani preko predstavniških organov lokalne samouprave. Prav tako pa sta zastopani tudi v državnem zboru, in sicer preko narodnih poslancev. Pripadniki skupnosti lahko ustanavljajo samoupravne skupnosti, uresničevanje pravic in položaj obeh skupnosti pa ureja zakon. Pripadnikom skupnosti pripadajo pravice ne glede na to, koliko jih je. Predstavnik narodnih skupnosti sta potrebna, da se zakoni, drugi predpisi in splošni akti, ki zadevajo položaj in pravice narodnih skupnosti, ki so določene v ustavi, sploh sprejmejo.

To so glavne značilnosti, ki so zapisane v Ustavi RS. Slovenija na podlagi svoje ustave in mednarodnih pogodb uresničuje zahteve mednarodne skupnosti. Narodne skupnosti imajo zagotovljene vse osnovne pravice kot ostali državljani RS.

Kot smo izpostavili v uvodu, nas zanima, ali ima naša slovenska narodna skupnost zagotovljene primerljive pravice, ugodnosti, kot jih ima madžarska narodna skupnost v Sloveniji. Sporazum, ki določa pravno stanje naše manjšine na Madžarskem, je bil podpisan 6. 11. 1992.

Med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko je sklenjen bilateralni sporazum o zagotavljanju pravic slovenske manjšine, ki živi na madžarskem, in madžarske manjšine ki živi v Sloveniji (Klopčič, 2006, str. 65).

Glede številčnosti je madžarska narodna skupnost veliko večja kot slovenska na madžarskem, kar se odraža tudi v vsakdanjem življenju. Slovenska manjšina na madžarskem že nekaj let zaostaja, saj je slovensko prebivalstvo vedno starejše in se stara, medtem ko demografska podoba strmo pada. Slovenska manjšina na Madžarskem ima nekaj pomembnih kulturnih in družbenih dogodkov vsako leto, s čimer ohranjajo svoj matični jezik, kulturo in ponos na domovino. Ob tem že dolgo let izhaja časopis Porabje, kjer porabski Slovenci pišejo o svojem delovanju na Madžarskem.

Poročilo Republike Madžarske Slovence omenja kot narodno manjšino. Ob tem dodaja, da živijo v sedmih naseljih, ki so stisnjena v kot med slovensko in avstrijsko mejo. Slovenska skupnost je ena od avtohtonih narodnih manjšin na Madžarskem in tudi najdlje živeča skupnost na madžarskem. Slovenska skupnost je ohranila jezik, kulturno tradicijo in etnično identiteto. Podatki iz uradnega popisa iz leta 1990 kažejo na to, da je bilo takrat za Slovence opredeljenih nekaj več kot 2600 prebivalcev, ampak se dejanske ocene njihovega števila gibljejo okrog 5000. Za njih na madžarskem deluje 5 predšolskih ustanov, ki omogočajo učenje slovenskega jezika. V osnovno šoli se slovenskega jezika uči 132 učencev, pri čemer sodeluje 12 učiteljev. Sedež Združenja Slovencev na Madžarskem, ki je bilo ustanovljeno leta 1991, je v Monoštru. V glavnem mestu Madžarske, v Budimpešti, deluje društvo Slovencev ter Košičeva fundacija. Poročilo pa glede dvostranskih odnosov poudarja, da se odnosi med manjšino in lokalnimi skupnostmi in samoupravnimi izboljšujejo vse od

osamosvojitve Slovenije. Prav tako pa se odnosi med ljudmi izboljšujejo (Klopčič, 2006, str. 72–73).

V kratki predstavitvi obeh manjšin, tako madžarske v Sloveniji kot slovenske na Madžarskem smo opazili, da imata obe zagotovljene nujne pravice za normalno delovanje. Obema so zagotovljene pravice do uporabe svojega jezika, pravice o izdajanju publikacij v svojem jeziku ter javne radijske in televizijske oddaje v svojem jeziku. Obe manjšini se nahajata ob meji, madžarska v obmejnem pasu Prekmurja, medtem ko se slovenska nahaja v Porabju. Vsaka izmed manjšin ima tudi glavno središče, kjer je tudi največ udejstvovanja. Na slovenski strani je to Lendava, kjer je tudi sedež Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti, medtem ko ima slovenska manjšina za svojo narodnostno prestolnico mesto Monošter, kjer je tudi sedež slovenske manjšine in sedež slovenskega atašeja na Madžarskem. Hkrati lahko dodamo, da ima madžarska manjšina omogočene tudi vse mehanizme političnega odločanja, kar bomo opisali v nadaljevanju naloge, in sicer o njihovih pravicah, ki se nanašajo na soodločanje na lokalni in državni ravni. Na lokalni ravni so najbolj pomembni svetniki, ki imajo pravico soodločanja v občinskih svetih. Na državni ravni pa ima vpliv poslanec madžarske narodne skupnosti, ki sooblikuje slovensko zakonodajo. Zelo pomembna organa sta še Urad za narodnosti in Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost, ki jo bomo podrobneje opredelili v nadaljevanju.

4.2 SVET EVROPE

Svet Evrope je s svojo mednarodno konvencijo vzpostavil svoja pravila glede narodnih manjšin. Leta 1994 so potrdili Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin, ki je pričela veljati leta 1998, saj so jo takrat ratificirale prve države.

Okvirna konvencija za varstvo manjšin je stopila v veljavo 1. februarja 1998 in je ena najcelovitejših meddržavnih pogodb za varstvo pravic pripadnikov narodnih manjšin. Države, ki so se zavezale h Konvenciji se s tem obvezujejo, da bodo uveljavile popolno in dejansko enakopravnost manjšin in to na vseh področjih gospodarskega, političnega, družbenega in kulturnega življenja. Hkrati pa naj bi ustvarile razmere, ki bodo manjšinam omogočale izražanje, ohranjanje in razvijanje svoje kulture in identitete (Brošura Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin, 2007, str.1).

Svet Evrope je eno najstarejših evropskih organizacij. Podobno kot EU je tudi Svet Evrope nastal po 2. svetovni vojni kot odgovor na grozote, ki so se v preteklosti dogajale v Evropi. Okvirna konvencija, ki jo je ratificiral Svet Evrope velja za enega izmed najbolj pomembnih dokumentov na področju manjšinskega vprašanja.

»Okvirna konvencija je namenjena preprečevanju diskriminacije pripadnikov narodnih manjšin in zagotavljanju njihove dejanske (de facto) enakosti s pripadniki večinskega naroda.« (Roter, 2014, str. 231).

Glavno besedo pri tem ima Svetovalni odbor za Okvirno Konvencijo. Sestavljajo ga neodvisni izvedenci, ki pripravijo mnenje za nadaljnjo usklajevanje in sprejemanje. Medtem ko v odboru sestavijo poročilo, pozovejo vse vlade, ki so članice Sveta Evrope, da sprejmejo resolucijo in upoštevajo dokument.

V njem so zapisana vsa dejstva in členi, ki vsebujejo vse pogoje za osnovno delovanje manjšin. Tako so zapisane nekatere pravice, ki jih manjšine potrebujejo za svoje delovanje v naslednjih členih:

4. člen – podpisnice konvencije so dolžne zagotoviti enako pravno varstvo in enakost pred zakonom vsem pripadnikom manjšine kot lastnemu narodu. 5. člen – podpisnice se prav tako zavezujejo, da bodo spodbujale razmere, potrebne, da pripadniki manjšin ohranjajo svojo vero, jezik, kulturno dediščino in tradicijo. 8. člen – pripadnik manjšine ima pravico do izražanja vere in pravico do ustanovitve verskih ustanov oz. organizacij. 9. člen – pripadnik manjšine ima pravico do svobodnega izražanja svojega mnenja v svojem jeziku. 10. člen - jim daje pravico, da uporabljajo svoj lasten jezik, v zasebnem ali javnem okolju pisno ter ustno. 11. člen – pripadnik narodne manjšine ima pravico, da uporablja svoje ime in priimek v jeziku manjšine. Hkrati morajo podpisnice konvencije poskrbeti, da so na narodno mešanih območjih imena ulic, krajevnih imen in drugih topografskih znakov napisana tudi v jeziku manjšine. 12. člen – daje pravico pripadnikom manjšin do enakih možnosti za izobraževanje na vseh ravneh (Okvirna konvencija za varstvo manjšin, 2016).

Okvirna konvencija je prvi mednarodni zakonski akt, kjer so postavili minimalno podlago za normalno delovanje manjšin po svetu, zato velja tudi za revolucionarno in eno najbolj pomembnih listih v zgodovini 20. stoletja.

4.3 ZAKONSKA UREDITEV MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI

Na podlagi Ustave RS so bili sprejeti določeni zakoni, ki natančneje urejajo avtohtone narodne skupnosti v Sloveniji. Madžarska narodna skupnost ima vse enake pravice kot ostali državljani RS. V nadaljevanju diplomskega dela bomo podrobneje opisali njen položaj. Medtem ko smo zgodovinsko vlogo že izpostavili, bomo v nadaljevanju še njeno kulturno vlogo. Kot omenjeno je najpomembnejši 64. člen Ustave RS, ki opisuje vse, kar narodna skupnost potrebuje za normalno bivanje v RS. Zakonsko narodnima skupnostma največ na državni ravni pomagata poslanca narodne skupnosti, ki zagovarjata svojo skupnost v Državnem zboru in tudi Državnem svetu.

Na območjih teh skupnosti to urejajo tudi statuti ustreznih občin. Podrobneje smo preučevali Občino Moravske Toplice in v Statutu našlo naslednjo trditev:

Statut Občine Moravske Toplice je temeljni akt občine. V njem so zapisana vsa pravna pravila, ki se jih mora držati župan, občinski svet, nadzorni odbor občine. V njem so zapisana pravila, kako se morajo sprejemati posamezni akti.

V Statutu Občine Moravske Toplice je madžarska narodna skupnost omenjena v naslednjih členih:

1. člen: pripadniki madžarske narodne skupnosti živijo naslednjih naseljih: Čikečka vas, Motvarjevci, Pordašinci, Prosenjakovci in Središče. Ta naselja so tudi poimenovana v madžarskem jeziku (1. člen Statut Občine Moravske Toplice).

6. člen: občina ima žig okrogle oblike, v zgornji krožnici ima napisano OBČINA MORAVSKE TOPLICE. Prav tako ima občina tudi žig z dvojezično vsebino, in sicer je napisano

MORAVSKE TOPLICE KÖZSÉG. Ta žig se uporablja pri poslovanju na območju, ki velja za dvojezično (6. člen Statut Občine Moravske Toplice).

Poleg teh dveh členov, ki se nanašata na madžarsko narodno skupnost, je še poseben del ki se nanaša na njihove posebne pravice in je utemeljen v naslednjih členih:

95. člen: Občina Moravske Toplice zagotavlja enakopravnost pripadnikov madžarske narodne skupnosti ter njenih pripadnikov, varuje narodnostni značaj ter skrbi za nadaljnji vsestranski razvoj. Prav tako na narodno mešanem območju velja, da sta uradna jezika oba – slovenščina in madžarščina. S tem je občanom, ki so pripadniki madžarske narodne skupnosti zagotovljena uporaba svojega maternega jezika v družbenem in javnem življenju.

96. člen: javne službe in organi občine, ki poslujejo na narodno mešanem območju, morajo uporabljati oba jezika. Tako slovenščino kot madžarščino. 97. člen opredeljuje, da so table z označbo krajev, ulic, obvestila, opozorila, razglasi ter kakršnikoli drugi javni predpisi na narodno mešanem območju dvojezični. 98. člen govori o tem, da zborovanja, zbori občanov ter druge prireditve na narodno mešanem območju potekajo v slovenskem in madžarskem jeziku. 99. člen pravi, da so vsi akti občine in statut prevedeni v madžarski jezik in da se objavijo v slovenskem in madžarskem jeziku. Predstavnikom madžarske narodne skupnosti pripada pravica do uporabe materinega jezika pri delu v občinskem svetu in njegovih organih. 100. člen opredeljuje, da mora občina na narodno mešanih območjih skrbeti za razvoj ter delovanje dvojezičnih šol in vrtcev. (95.–100. člen Statut Občine Moravske Toplice).

4.4 URAD ZA NARODNOSTI

Najbolj pomemben člen v mozaiku glede doseganja pravic za svojo narodno avtohtono skupnost je varstvo narodnih in romske skupnosti. Podrobnejše določbe so zapisane v različnih zakonih iz prav tako različnih področij, ki se na kakršenkoli način dotikajo položaja narodnih in romske skupnosti. Urad za narodnosti opravlja naloge, ki jih ne pokrivajo drugi državni organi, ki sicer skrbijo in urejajo vprašanje narodnosti na področju Slovenije.

Urad Vlade RS za narodnosti deluje kot samostojna strokovna služba Vlade RS. Ustava RS določa temeljne določbe o drugih državnih organih (Urad za narodnosti, 2015):

- opravlja različne strokovne naloge, ki zadevajo pravice, položaj, obveznosti in razvojne možnosti italijanske in madžarske narodne skupnosti ter tudi romske. To je nujno za uresničevanje Ustave RS in drugih veljavnih predpisov, če le to ne spada na področje drugih državnih organov oz. organov samoupravnih lokalnih skupnosti;
- zavzema se za vprašanja uresničevanja posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti ter romske skupnosti;
- spremlja učinkovanje sprejetih odločitev, ki zadevajo tako italijansko kot madžarsko narodno skupnost ter romsko skupnost in pripravlja različne analize, gradiva, pobude in predloge za seje vlade, njena telesa in druge državne organe;
- v RS skrbi za izvajanje sklepov vlade glede italijanske in madžarske narodne skupnosti, ter romske skupnosti, če le to spada na področje drugih državnih organov oziroma organov samoupravnih lokalnih skupnosti;

- naloga Urada za narodnosti je tudi, da sodeluje s Komisijo za narodno skupnost;
- nadzoruje in načrtuje porabo finančnih sredstev italijanske in madžarske narodne skupnosti ter romske skupnosti. Podlaga za to je finančni načrt urada;
- skrbi, da se naloge, povezane z italijanskimi in madžarskimi narodnimi skupnostmi, ter romske skupnosti opravljajo v skladu z Ustavo RS in veljavno zakonodajo.

Urad za narodnosti je sedaj pod neposredno odgovornostjo predsednika vlade. Urad je imel nekaj težav v preteklosti, saj so ga selili iz enega sektorja odločanja v drugega. Kljub temu, da urad odlično funkcionira na papirju, ima velike težave pri delovanju, saj nima takšne močne politične moči, kot je zapisano na papirju. Ureja tekočo problematiko in skrbi za likvidnost madžarske skupnosti. Ob tem je madžarski narodni poslanec Laszlo Göncz podal svoje mnenje glede Urada za narodnosti:

»Načeloma je moje sodelovanje z Uradom za narodnosti dobro. Sam sem tudi poizkušal veliko pomagati temu Uradu, v smislu da se nekako umesti na pravilno mesto v državni upravni hierarhiji. Ta Urad je bil enkrat pod generalnim sekretariatom vlade, nato pod notranjim ministrstvom. Zdaj pa je neposredno pod ingerenco predsednika vlade. Problem pri tem Uradu je to, da nima tiste prave teže, kot bi to izhajalo iz ustavno-pravne opredelitve do manjšinskega vprašanja. Ne bom rekel, da bi bilo potrebno ministrstvo, potrebna pa bi bila vsaj taka rešitev, kot je pri Slovencih v zamejstvu in po svetu, in sicer, da je vsaj minister brez listnice, ki je enakovreden član vlade in lahko lažje koordinira in umešča ta problematiko v politično življenje. Ta Urad zdaj ne more odigrati tako pomembno vloge zaradi vseh teh težkih in dolgih procesov, kar pa bi glede na pravno formalno zaščito in tudi Ustavno zaščito tega vprašanje lahko.« (L. Göncz, intervju, 23. 12. 2015).

Ugotovitve samega poslanca madžarske narodne skupnosti so zelo točne in pravilne, a vendar je vprašanje, če Slovenija potrebuje še dodatnega člana vlade za manjšine, ki so v Sloveniji. Slovenija nima tako množičnega tujega in bojevitga prebivalstva, kot je znana zgodba iz Kosova, ko so postali Albanci večinski prebivalci tistega območja. Ni takih težav z nacionalističnimi težnjami, kot se to dogaja sedaj v Kataloniji in nedolgo nazaj na Škotskem. Kljub temu pa bi manjšine s tem dobile glas v izvršni veji oblasti in bi imele možnost sooblikovati politiko v Sloveniji. Vendar je vprašanje, ki se mi pri tem zastavlja sledeče: Zakaj bi morala Slovenija sprejeti, če sosednje države ne bodo naredile isto. Kljub temu je vloga Urada za narodnosti pozitivna in pozitivno vpliva na odnos med državo Republiko Slovenijo in madžarsko narodno skupnostjo.

Skozi intervju s poslancem madžarske narodne skupnosti Laszlo Gönczem sem dobil informacijo, da naj bi Republika Madžarska pred tako »popularno« ekonomsko krizo izpred parih let načrtovala svoj parlament s poslanci narodnih skupnosti. Podatka o natančnem številu le teh, glede na to, da je na Madžarskem priznanih več narodnih skupnosti, ni. Ni določeno, ali bi bil le en poslanec narodne skupnosti za vse narodne skupnosti ali pa bi za vsako skupnost bil izbran poslanec posebej. Pred ekonomsko krizo je madžarski parlament štel 368 poslancev, medtem ko sedaj šteje le 199. Menim, da, dokler se število poslancev (če se sploh kdaj bo) ne bo povečalo, nima nobena narodna skupnost možnosti dobiti poslanca za narodno skupnost na Madžarskem, kar nakazuje na to, da je madžarska

narodna skupnost, ki je zastopana z lastnim poslancem, nekoliko drugačna od slovenske narodne skupnosti na Madžarskem. Med pogovorom s poslancem sva ugotovila, da je v narodnih skupnosti nekaj podobnosti in nekaj razlik. Vedno bo imel drug sistem kaj novega, drugačnega od našega ali pa obratno.

4.5 POMURSKA MADŽARSKA SAMOUPRAVNA NARODNA SKUPNOST

Medtem ko se urad predstavlja v vlogi države in je obvezen izpolnjevati svoje zahteve, ki so določene v ustavi in v različnih mednarodnih konvencijah, je najbolj pomembna organizacija za samo madžarsko narodno skupnost, t. i. Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost. Krovna organizacija, ki ji je prioriteta, da izvaja svoje naloge, ki so opredeljene v 64. členu Ustave RS.

Ustanovljena je bila že v Jugoslaviji, natančneje leta 1975 in od takrat naprej nemoteno deluje. Skrbi za raznovrstnost in je najpomembnejša, da madžarska manjšina lahko deluje nemoteno.

Glavni organ PMSNS je svet PMSNS, ki je najvišji organ organizacije. V njem je 21 predstavnikov, ki jih izvolijo občinski sveti tistih občin, kjer se nahajajo predstavniki manjšin. V njem imajo svoje predstavnike t. i. občine Lendava, Moravske Toplice, Dobrovnik, Šalovci in Hodoš. Njihova sestava je določena glede na število prebivalcev, ki pripadajo madžarski narodni skupnosti. V njem imajo največ predstavnikov iz Lendave, ki sicer prispeva 10 članov sveta, Dobrovnik ima 4 člane, Moravske Toplice 3, medtem ko imata Šalovci in Hodoš 2 predstavnika madžarske narodne skupnosti.

Nekatere naloge, ki jih izvaja svet PMSNS, so (Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost, 2015):

- sprejema proračun PMSNS;
- sprejema zaključni račun PMSNS;
- razpolaga z vsem premoženjem PMSNS, tako premičnim kot nepremičnim;
- potrjuje statute, ki jih sprejmejo njeni zavodi;
- potrjuje finančne načrte, poročila zavodov in letne narodnostne programe;
- sodeluje z različnimi zakonodajnimi organi, poslancem madžarske narodne skupnosti, Uradom Vlade RS za narodnosti in drugimi organi državne uprave;
- podaja predloge, mnenja in pobude Vladi RS in Državnemu zboru;
- podaja mnenja o osnutkih zakonov, ki bi lahko vplivali na status pripadnikov madžarske narodne skupnosti;
- sodeluje z Republiko Madžarsko in njenimi državnimi organi ter z mednarodnimi organizacijami;
- izvaja različne naloge, ki so v njeni pristojnosti.

Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost skrbi tudi za glavno financiranje vseh madžarskih narodnih organizacij, ki delujejo v lokalnem okolju. Organizacija je glavni razporeditelj finančnih vložkov, ki jim jih na letni ravni prispeva Republika Slovenija. V intervjuju je nekaj zanimivih dejstev besed o Pomurski madžarski narodni skupnosti spregovoril predsednik Ferenc Horvath. Med drugim je povedal, da je sodelovanje z državo dobro. Da starejši veliko dajo na jezik in kulturo, medtem ko je mlajša generacija aktivna

na vseh področjih. Veliko težavo povzroča brezposelnost, kar sili predvsem mlajše, da se selijo iz teh območij, kar postopoma zmanjšuje število prebivalstva na tem območju.

»Vsekakor sta to pri starejših jezik in kultura, pri mladih pa je ob že omenjenih dejavnostih spekter veliko širši: od gledališke dejavnosti, športa, itd. Zadnje čase pa opažam, da je najbolj pomembno vprašanje možnost zaposlovanja, kot pogoj, da sploh mladi lahko ostanejo doma.« (F. Horvath, intervju, 28. 12. 2015).

Menim, da je situacija dokaj težka za obe strani, tako za madžarsko narodno skupnost kot tudi za preostali del prebivalstva v Prekmurju. V delu madžarske narodne skupnosti ni nobenih večjih podjetij, ki bi zaposlovale večje število ljudi, zato se tu s težavnostjo zaposlitve ne srečuje le madžarska narodna skupnost, ampak tudi preostanek prebivalstva. Ljudje, pripadniki madžarske narodne skupnosti in ostali, se tako selijo predvsem zaradi zaposlovanja in boljših možnosti.

Sam predsednik je nezadovoljen predvsem z rabo madžarskega jezika v javnem življenju, saj se zmanjšuje, pa tudi sami pripadniki, predvsem mlajši, ga veliko manj uporabljajo za komuniciranje. Sam je zadovoljen z delom in statusom manjšine. Ob tem je tudi zelo pomembno, kako mediji sprejemajo in poročajo o delu madžarske skupnosti. Enotno se strinjava, da nobena skrajnost ni dobra, ampak je potrebno poiskati pot, ki bo primerna za obe strani in gojiti pozitivno medsebojno sodelovanje madžarske narodne skupnosti s preostalim prebivalstvom Slovenije, in to na vseh ravneh družbenega življenja.

»Mislim, da imajo mediji zelo pomembno vlogo pri spoznavanju delovanja narodne skupnosti. Zelo pomembno je, da se o našem delovanju poroča korektno. Imamo veliko skupnega, na tem moramo graditi, na dobrih primerih, tako kot v vsakdanjem življenju in odklanjati skrajneže tako na eni kot na drugi strani.« (F. Horvath, intervju, 28. 12. 2015).

Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost je temeljna skupnost vseh pripadnikov madžarske manjšine. V eni izmed hipotez smo zapisali, da so pripadniki madžarske narodne skupnosti aktivni na lokalnem območju. S tem smo dobili potrdilo, da prav ta organizacija skrbi za udejstvovanje na lokalnem območju in pomaga, da se pripadniki manjšine lažje vključijo v družbo, v kateri živijo.

5 SPOŠTOVANJE PRAVIC MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI

5.1 VLOGA IN POMEN MADŽARSKEGA NARODNEGA POSLANCA V DRŽAVNEM ZBORU REPUBLIKE SLOVENIJE

Vloga in pomen narodnega poslanca v Državnem zboru Republike Slovenije ima močno simbolno in odločevalno vlogo. Narodni poslanec je v Sloveniji v glavni zakonodajni veji oblasti že od vsega začetka, saj je država s tem izpolnila mednarodne zahteve in standarde, ki so omogočene v vseh razvitih delih današnje Evrope. Narodni poslanci so kljub temu, da jim večina političnega prostora daje minorno vlogo pri njihovem odločanju in so predvsem žrtve političnih kalkulacij pri sestavljanju vlad in koalicij, zelo pomembni za delovanje v Državnem zboru, saj si lahko predvsem predstavnika narodnosti privoščita edino pravilno neodvisnost, ki bi jo morali imeti vsi poslanci v svojem delovanju.

V Republiki Sloveniji imamo sistem, ki dopušča in daje pravica, da imata obe avtohtoni narodni skupnosti pravico do svojega poslanca v Državnem zboru. Vsi poslanci, razen poslanev obeh narodnih skupnosti v RS, se izvolijo po proporcionalnem sistemu. Prag, ki ga morajo poslanci doseči za vstop v državni zbor je pri 4 %. Natančnejši in podrobnejši opis volilnega sistema pa najdemo v zakonu, ki ureja to področje, in sicer zakon o volitvah v državni zbor (Državna volilna komisija, 2015).

V vlogi italijanskega narodnega poslanca uživa svoje zaupanje Roberto Batteli, medtem ko je bila vrsto let poslanka madžarske narodne skupnosti Marija Požonec, ki jo je na volitvah leta 2008 premagal aktualni poslanec Laszlo Göncz. A slika narodnih poslanev je veliko bolj globlja in širša, kot se pojavlja v aktualnem času. Povezovanje narodnih poslanev v državnem zboru ali svetnikov na dvojezičnih območjih vpliva na širšo podobo družbe, ki jo predstavljamo.

Gre predvsem za veliko spoštovanje narodov, ki živijo na območju naše države. V preteklosti je bilo veliko razprav, ali naj omogočimo spremembo ustave, ki bo omogočala tudi drugim narodom ali pripadnikom etničnih manjšin poslanca v Državnem zboru. Največ pobud se je namenjal predvsem za dodatnega poslanca romske skupnosti, a predvsem negativen javni odnos do Romov in pomanjkanje volje v izvršni in zakonodajni veji oblasti je to vprašanje postavilo na stranska vrata.

»Narodno manjšinski mandati so nuja. Toliko časa, dokler bo narodno/etnično predstavljalo gibalo političnega delovanja v celotnem srednjeevropskem prostoru. Oziroma do tedaj, dokler bo ostajala delitev na nacijo (kot politični konstrukt) in narodi (kot kulturnimi tvorbami), ki sestavljajo nacijo. Če slovensko nacijo sestavljajo pripadniki vseh v državi živečih narodov, bi bilo prav, da so tudi v državnem zboru zastopani vsi konstitutivni elementi slovenske nacije – narodi in narodne manjšine.« (Komac, 2015, str. 3).

Vidimo, da ima pomen narodnega poslanca veliko globlji družbeni in sociološki namen, saj se večina zadovolji s pravnim vidikom in vlogo, ki mu pripisuje Ustava RS. Narodni poslanec predstavlja most med svojimi manjšinskim narodnostnim prebivalstvom in večinskim prebivalstvom. Vloga narodnega poslanca kaže neko spoštovanje večje nacije do svojih

prebivalcev, ki pa izhajajo iz drugačne jezikovne skupine, kulture in družbenega in javnega življenja. Poslanec Laszlo Göncz mi je opisal sledeče občutke glede njegove vloge v Državnem zboru:

»Ta odnos se vedno oblikuje na ravni nekih osebnih kvalit. Midva z italijanskim narodnim poslancem imava nek prestiž v Državnem zboru. Zdaj pri političnem odločanju to ne pomeni nič, ker je vsak glas enakopraven. Po statusu smo vsi poslanci enakopravni. Toliko mogoče, da je najina politična teža manjša, niti ni predvideno, da bi midva odločala o vsebinskih zadevah.« (L. Göncz, intervju, 23. 12. 2015).

Kljub temu ostajajo težnje, da bi se vloga narodnih poslancev spremenila v obrobno vlogo brez moči, ki jim omogoča funkcija poslanca. Kljub temu, da sta oba prebivalca Republike Slovenije in v njej plačujeta davke in ostale storitve, bi jima nekateri zmanjšali njuno pravico pri soodločanju, ki se tičejo vseh prebivalcev RS.

»Poslanca obeh narodnih skupnosti v državnem zboru imata torej ustavno-pravno opredeljen poseben položaj pri sprejemanju zakonov, ki se nanašajo na pravice in položaj obeh narodnih skupnosti, medtem ko je sicer njun mandat vsebinsko identičen z mandatom drugih poslancev.« (Ude, 1994, str. 2).

Njuno glavno delovanje v Državnem zboru poteka skozi Komisijo za narodni skupnosti, kjer imata oba predstavnika najbolj pomembno vlogo, saj eden izmed njiju zaseda mesto predsednika, drugi pa mesto podpredsednika. V aktualni sestavi Državnega zbora je predsednik komisije predstavnik italijanske narodne skupnosti Roberto Batteli, medtem ko je poslanec madžarske narodne skupnosti Laszlo Göncz v vlogi podpredsednika. Kot piše v obrazložitvi, v Komisiji dajejo največ poudarka naslednjim vsebinam (Komisija za narodnosti, 2015):

- proučujejo in obravnavajo predloge zakonov in drugih aktov, ki urejajo položaj le avtohtone italijanske in avtohtone madžarske skupnosti;
- obravnavajo zadeve, ki se tičejo položaja in pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti;
- ukvarjajo se z vprašanji razvoja vzgoje in izobraževanje ter kulturno prosvetne in gospodarske dejavnosti;
- obravnavajo se z zadevami in vprašanji javnega obveščanja in založništva obeh skupnosti;
- obravnavajo vprašanja glede razvoja stikov z matičnima narodoma obeh skupnosti;
- predlagajo raznovrstne ukrepe, ki pripomorejo k uresničevanju pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti.

To so glavne točke, za katere skrbi Komisija za narodnosti in tudi zagotavlja največ moči, kjer lahko pride do končne implementacije, ki se zgodi v odločanju v Državnem zboru. Med pregledom gradiva se komisija sooča z veliko zanimivimi tematikami, ki vplivajo na vsakdanje delovanje obeh avtohtonih narodnih skupnosti. Tukaj se sprejemajo delni proračuni, ki bi pomagali delovati obema skupnostma, razen deklaracije o človekovih pravicah, ki se nanašajo na delovanje narodnih skupnosti. Sprejemajo se različne strategije na področju kulture, šolstva, izobraževanja, gospodarstva, ki vplivajo na delovanje

avtohtonih skupnosti, ki jo v Sloveniji predstavljata italijanska in madžarska narodna skupnost.

5.2 ENAKOPРАВNA ZASTOPANOST MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI S PREOSTALIMI PREBIVALCI REPUBLIKE SLOVENIJE

Madžarska narodna skupnost ima urejen položaj manjšine v Republiki Sloveniji. Pripadajo ji pravice, ki jih ima vsak običajen državljan RS. Najbolj so pomembna določila, zakoni in listine, ki jim zagotavljajo rabo svojega jezika v državnih organih, šolah ter univerzah. To se odraža na dvojezičnih napisih na tablah vasi, ustanov in šol na dvojezičnem območju. Med drugim jim pravico do svojega jezika zagotavljajo sledeči zakoni. To so zakoni, ki jim omogočajo normalno delovanje v vsakdanjem življenju. Zelo pomembno je dejstvo, ki jim omogoča, kakšna je njihova raba jezika na tem območju.

V 4. členu Zakona o upravi je zapisano, da je uradni jezik, ki se uporablja v Sloveniji v upravnem poslovanju slovenščina. Na območjih občin, kjer prebivata madžarska in italijanska narodna skupnost pa sta uradna jezika tudi madžarščina in italijanščina (4. člen ZUpr).

Posebno določilo je tudi v zakonu o osebnih izkaznicah, in sicer je v 6. členu zapisano, da se morajo izkaznice na območju narodno mešanih območjih izdajati v madžarskem ali italijanskem jeziku.

Določba govori o tem, da se more spoštovati in s tem tudi poskrbeti, da je za pripadnike madžarske in italijanske narodne skupnosti ustrezno urejen črkovni nabor. Torej morajo biti zajete vse črke, ki se pojavljajo v pisavi obeh držav. V tem pa se pokaže in dokaže tudi, da lahko obe narodni skupnosti uveljavljata pravico do svojega maternega jezika (Komac, 1999, str. 43).

Predstavniki madžarske narodne skupnosti imajo svoje enakopravne pravice tudi na sodišču in odločanju v sodnih postopkih. V njem je nekaj določil, ki jim zagotavlja rabo njihovega maternega jezika. To se odraža v naslednjem zakonu o sodiščih:

V 5. členu Zakona o sodiščih je zapisano, da v RS sodišča uporabljajo slovenski jezik. Kjer pa živijo pripadniki madžarske in italijanske narodne skupnosti, se uporablja tudi madžarski oz. italijanski jezik, odvisno, kateri jezik uporablja stranka. Vse stroške, ki nastanejo pri uporabi jezika obeh narodnih skupnosti krije RS (5. člen ZS).

5.3 IZVOLITEV ŽUPANA V OBČINAH Z MADŽARSKO NARODNO SKUPNOSTJO

V svoji četrti hipotezi smo ugotavljali, ali imamo župana v Sloveniji, ki je pripadnik madžarske narodne skupnosti. Gre za zelo zanimiv primer, saj imajo predstavniki narodne skupnosti avtomatsko zagotovljeno nižjo podporo kot preostali kandidati, ki niso pripadnik narodne skupnosti. V tem primeru je zelo pomembno, ali se je sposoben kandidat te skupnosti profilirati kot kandidat večinske skupnosti, kateri pripada. Kljub temu gre za eno najbolj pomembnih aktivnosti na lokalnem območju, saj ima kot predstavnik izvršilne veje

oblasti v lokalnem okolju veliko politično moč, s katero lahko pozitivno vpliva na želje madžarske narodne skupnosti na tistem območju.

V Sloveniji imamo pet občin, kjer živijo predstavniki madžarske narodne skupnosti. To so Lendava, Moravske Toplice, Dobrovnik, Šalovci in Hodoš. Izpostavili smo eno izmed hipotez, ali je bil na volitvah za župana izvoljen predstavnik madžarske narodne skupnosti.

Madžarska narodna skupnost živi v naseljih, kot so navedeni na spletni strani Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti. Največjo skupnost predstavljajo predstavniki v Občini Lendava. Njeni predstavniki živijo v Banuti, Stvari do železa, Dolgovaških goricah, Dolini, Dolnji in Spodnjem Lakošu, Gaberju, Genterovcih, Gornjem Lakošu, Kamovcih, Kotu, Lendavi, Lendavskih goricah, Petišovcih, Radmožancih in v Trimlini (Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost, 2015).

Občina Lendava je, kot največja občina po številu prebivalstva v dosedanji zgodovini lokalnih volitev, imela župana madžarske narodne skupnosti od leta 1994 do leta 2002, in sicer Jožefa Kocona.

Druga največja občina z narodno mešanim prebivalstvom je Občina Moravske Toplice, ki spada po površini med večje občine v Prekmurju. Prebivalci madžarske narodne skupnosti živijo v naslednjih vaseh: v Prosenjakovcih, Čikečki vasi, Pordašincih, Motvarjevcih in v Središču. V dosedanjih volitvah za župana Občine Moravske Toplice ni zmagal noben kandidat, ki bi bil pripadnik madžarske narodne skupnosti.

V Občini Dobrovnik imajo dve naselji s predstavniki skupnosti. To sta naselji Dobrovnik in Žitkovci. O tem je spregovoril tudi narodni poslanec, Laszlo Göncz (L. Göncz, intervju, 23.12.2015):

»Edino trenutni župan Občine Hodoš, gospod Ludvik Orban, je pripadnik madžarske narodne skupnosti. V Občini Šalovci je le ena vas, kjer prebiva madžarska narodna skupnost, in sicer vas Domanjševci. V Občini Moravske Toplice je prav tako le 5 vasi, kjer prebiva madžarska narodna skupnost – skupaj približno 450 prebivalcev. V Občini Dobrovnik je sicer tega malo več, ampak župan ni pripadnik te skupnosti. V Občini Lendava je župan gospod Anton Balažek, katerega družina je bila sicer do neke mere povezana z Madžarsko. On sicer govori tekoče madžarski jezik, ampak se nikoli ni opredelil za pripadnika madžarske narodne skupnosti. Tako, da trenutno je le župan Občine Hodoš madžarske narodnosti.«

V Občini Šalovci je naselje Domanjševci, kjer živijo predstavniki madžarske narodne skupnosti. Tudi tukaj še ni bil izvoljen za župana nihče s koreninami v madžarski narodni skupnosti.

Ostaja še najmanjša Občina Hodoš, ki ima tudi najvišji procent madžarskega narodnostnega prebivalstva med vsemi občinami, kjer živijo pripadniki le-te skupnosti. Sestavljata jo naselji Hodoš in Krplivnik. Hodoš je edina občina v RS, ki je od svoje ustanovitve, leta 1999, imel v njej izvršno oblast župan, ki je pripadnik madžarske narodne skupnosti.

5.4 DEJAVNOST MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI V LOKALNEM OKOLJU

Za manjšino so zelo pomembni zakoni, ki vplivajo na njihovo enakopravnost predvsem na lokalnem območju. Najbolj pomembni zakoni in členi se nahajajo v Zakonu o lokalni samoupravi. V njem je nekaj zanimivih členov, ki lajšajo delovanje madžarske narodne skupnosti na mešanih narodnostnih ozemljih. Izpostavili bomo hipotezo, s katero bomo preverili aktivnost madžarske narodne skupnosti v Sloveniji.

Občine se v primeru, da določenem tem ozemlju prebivajo pripadniki madžarske ali italijanske narodne skupnosti, oblikujejo tako, da se lahko poskrbi za uresničevanje posebnih pravic narodnih skupnosti (5. člen ZLS). Občina mora imeti najmanj 5000 prebivalcev, vendar se lahko ustanovi tudi, če je prebivalcev manj, in sicer zaradi geografskih, obmejnih, narodnostnih, gospodarskih ali zgodovinskih razlogov (13.a člen ZLS). Na območjih, kjer prebivata obe narodni skupnosti, ki sta določeni z zakonom, imata pravico do najmanj enega predstavnika v občinskem svetu. Kjer so narodno mešane občine se ustanovi komisija za narodnostna vprašanja (39. člen ZLS).

Eden najpomembnejših zakonskih aktov za madžarsko narodno skupnost je zakon o samoupravnih skupnostih, ki jim omogoča nemoteno delovanje na lokalnem družbenem področju.

Ustava RS zagotavlja uresničevanje posebnih pravic avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti (1. člen ZSNS). Samoupravne narodne skupnosti imajo naslednje pomembne naloge: samostojno odločajo o vseh vprašanjih iz svoje pristojnosti v skladu z ustavo in zakonom; da dajejo soglasje k zadevam, ki se nanašajo na varstvo posebnih pravic narodnih skupnosti; za ohranjanje narodne identitete italijanske in madžarske narodne skupnosti se organizirajo dejavnosti; sprejemajo stališče in dajejo predloge in hkrati obravnavajo in proučujejo vprašanja, ki se nanašajo na položaj narodnih skupnosti (3. člen ZSNS).

6 KULTURNI MEJNIKI MADŽARSKE NARODNE SKUPNOSTI

Madžarska narodna skupnost ima tudi na področju kulture poseben status, ki ji omogoča nemoteno delovanje. Sami pripadniki le-te skupnosti so se v tem obdobju socializirali in slavijo tako svoje kot praznike Republike Slovenije. Vendar tudi sami pripadniki skupnosti slavijo svoje nacionalne praznike. Madžari imajo za sabo bogato zgodovino, ki sem jo opisal v enem izmed prejšnjih poglavjih. Njihovi najbolj pomembni prazniki so trije, ki so vsak po svoje vplivali na zgodovinsko vlogo Madžarske. Prvi praznik, ki je za njih zelo pomemben je 15. marec, saj slavijo konec tlačanstva. Vse to se je dogajalo med leti 1848 in 1849, ko so se tlačani borili za svoje pravice in dokončno odpravo krivic, ki so se dogajale skozi celotno zgodovino države.

Drugi zelo pomemben praznik, ki ga slavijo je simbolno rojstvo in smrt svojega prvega madžarskega kralja Štefana, ki je vladal ob koncu 10. in v začetku 11. stoletja. Praznik praznujejo 20. avgusta. Madžarska je bila samostojna oziroma del velikega imperija, kot je bil v preteklosti Habsburški imperij. Njihova vloga se je spremenila ob koncu prve svetovne vojne, ko je razpadla Avstro-Ogrska, kar so občutili predvsem Madžari, ki so živeli v Prekmurju. Pomemben mejnik predstavlja priključitev Prekmurja k Sloveniji, ko se je njihova identiteta oblikovala popolnoma na novo. Sledile so nove prilagoditve na novo državo, ki je bila za populacijo madžarske skupnosti popolnoma tuja. V viharnih časih po priključitvi pa vse do konca druge svetovne vojne je madžarska manjšina počasi izoblikovala identiteto manjšine, ki ji pripada še danes. Prav dogajanje po 2. svetovni vojni je vplivalo na pomembno dogajanje, saj se je pisalo novo poglavje madžarske zgodovine. Madžarska je po 2. svetovni vojni padla pod Sovjetsko okupacijo, kar je pomenilo veliko težav za takratno madžarsko prebivalstvo. Zato je v madžarski zavesti zelo pomemben praznik tudi slavje o madžarski revoluciji, ki se je zgodil 23. 10. 1956. Danes madžarska skupnost slavi vse tradicionalne praznike, ki so razširjeni po zahodnih standardih.

7 RAZISKOVALNI PROCES – MADŽARSKA NARODNA SKUPNOST V OBČINI MORAVSKE TOPLICE

V svojem raziskovalnem procesu se bomo osredotočili na delovanje madžarske narodne skupnosti na območju Občine Moravskih Toplic, ki je po površini ena največjih prekmurskih občin v Sloveniji, in sicer ima v 28 naseljih nad 6000 prebivalcev.

Župan občine Moravskih Toplic je sedaj že v drugem mandatu Alojz Glavač. Kljub temu, da smo navedli že veliko dejstev, ki se dogajajo z madžarsko narodno skupnostjo, bomo poizkušali pregledati njeno delovanje na območju Moravskih Toplic glede njenega družbenega, političnega in kulturnega udejstvovanja.

Prebivalci madžarske narodne skupnosti živijo v zaselkih Čikečka vas, Motvarjevci, Pordašinci, Prosenjakovci in Središče. Skrbijo za svojo kulturno in družbeno podobo, ki jo ohranjajo skozi celo leto. Na tem območju živi približno 500 prebivalcev, ki pripadajo madžarski skupnosti, kot je v intervjuju navedel župan Občine Moravske Toplice Alojz Glavač.

V svojem okolju imajo tudi določen politični vpliv, ki ga imajo preko obeh predstavnikov v občinskem svetu Občine Moravske Toplice. Njihovi najbolj pomembni politični instituciji predstavljata na državni ravni Urad za narodnosti in njihov predstavnik v Državnem zboru, sedaj že tretji mandat, Laszlo Göncz. Na lokalnem območju sta najpomembnejši institucija Občina Moravske Toplice, ki prireja vsak leto razpise za madžarsko narodno skupnost, in Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost. V njem imajo pripadniki madžarske narodne skupnosti iz Občine Moravske Toplice tri predstavnike. Zelo pomembno vlogo opravljata tudi dva svetnika v občinskem svetu, ki sta izvoljena neposredno. To sta Štefan Žohar in Ladislav Sabotin. Po besedah župana je zadovoljen z njunim udejstvovanjem in aktivnostjo, ki jo prikazujeta v skupnosti Občine Moravske Toplice.

V intervjuju je župan omenil, da oba sodelujeta pri vseh zadevah normalno, medtem ko imata vpliv predvsem pri uredništvu občinskega glasila Lipnica, kjer so vedno zapisani članki, kjer je sodelovala madžarska skupnost ter pri imenovanju ravnateljev. V pogovoru nam je župan Občine Moravske Toplice Alojz Glavač povedal nekaj pomanjkljivosti in slabosti. V fazi financiranja je zelo pomemben Urad za narodnosti, ki podeljuje finančna sredstva narodnim skupnostim. Župan občine Moravske Toplice je povedal (A. Glavač, intervju, 16. 12. 2015):

»Sodelovanje je dobro, razen v tem delu, da so oni neke vrste nadzornik nad porabo sredstev. Kajti tukaj je tako, da občina lahko porabi 30 % sredstev, 70 % pa pripada manjšini od zneska 140.000 evrov. Urad je tako posvetovalna institucija in nadzornik v enem. Sodelovanje z uradom je drugače korektno, ampak imamo pri določenih stvareh pa različne poglede na to. Predvsem, ko se tiče kakih investicij v zgradbe prihaja do zavrnitev in tukaj občasno prihaja do težav, ker ni možno urediti zadev v določenih rokih.«

V njem je navedel nekaj težav, ki so neugodne predvsem za občino, saj si občina ne more investirati v objekte ali pa v infrastrukturo, kjer se nahajajo prebivalci madžarske narodne

skupnosti. Ob tem je navedel, da si mnogokrat želijo sredstva porabiti za investiranje v infrastrukturo, vendar so pri tem zelo omejeni, kar občutita obe strani. Skupnost predvsem nejevoljo, medtem ko se mora občina držati predpisov, ki se jih morajo držati na državni ravni.

Zanimalo nas je tudi, kakšno zgodovino ima madžarska narodna skupnost na tem območju. Ob tem je župan povedal, da obstaja skupnost še pred nastankom občine, torej pred letom 1995. Ob tem še doda, da so označbe z dvojezičnostjo obstajale že prej, saj je Republika Jugoslavija bila dolžna izpolnjevati pogoje za narodno mešano območje. Župan ob tem omeni, da v preteklosti ni bilo samostojnih občin kot danes, ampak sta obstajali dve veliki občini, ki sta jo v preteklosti predstavljali Murska Sobota in Lendava.

Zelo pomembna v lokalnem okolju je tudi kultura, ki jo skupnost izvaja. Madžarska narodna skupnost se trudi svojo kulturo predstavljati preko priprav kulturnih dogodkov, ki predstavljajo madžarsko nacionalno identiteto. V lanskem letu so v moravskem okrožju skupnosti izdali bogato 600 stransko publikacijo, ki govori o zgodovini madžarske skupnosti v Prekmurju. Drugo pomembno kulturno sredstvo je občinsko glasilo Lipnica, kjer jim pripada v vsaki številki nekaj strani, kjer so zapisani članki v madžarskem jeziku.

V novembrski številki Lipnice lahko izvemo o uspešnih gasilskih vajah, ki so jih izvedli gasilci iz Motvarjevcev ali pa o uspešnem martinovanju, ki se je zgodilo v Prosenjakovcih, ki ga je uspešno priredilo Kulturno turistično društvo Ady Endre Prosenjakovci. Med drugim v članku piše, da gre za star ljudski običaj, ki ga vsako leto izvedejo in se spomnijo stare ljudske tradicije. Med drugim madžarska skupnost praznuje slovenske in nekaj svojih praznikov. Praznujejo 15. marca, ko so odpravili tlačanstvo in 20. avgusta, ko slavijo rojstvo in smrt prvega madžarskega kralja, svetega Štefana.

Največ težav župan občine Moravske Toplice ima predvsem glede investicij, saj kot pojasni Alojz Glavač, že dobri dve leti ni bilo nobenih evropskih razpisov. Med drugim me je zanimalo, če se skupnost udelejuje tudi v najbolj pomembni panogi v občini, v turizmu. Turizem je ena najbolj pomembnih in gonilnih panog Občine Moravske Toplice, ki je znana po svojih termalnih zdraviliščih. Župan je dejal, da bi neposredno manjšina pomagala, v resnici ni. So pa vzpostavili čezmejno sodelovanje, ki je vedno bolj plodovito.

8 ZAKLJUČEK

V diplomskem delu smo se ukvarjali s položajem madžarske narodne skupnosti v Sloveniji. Manjšine so danes ena najbolj pomembnih geostrateških točk v globalnem svetu in v svoji zgodovinski vlogi predstavljajo še vedno moteči dejavnik na teritoriju večine, kjer si prizadevajo za svoj obstoj. Prav težave z manjšinami povzročajo pomembne globalne težave na Bližnjem vzhodu, na Kitajskem ter tudi marsikje v Evropi.

Madžari živijo na našem območju že dobro tisočletje, ko je bilo prvo veliko preseljevanje Hunov. Ob koncu 10. in v začetku 11. stoletja so postali država, ki je od takrat naprej zavzela vlogo ene izmed vodilnih držav v Srednji Evropi, v času Habsburžanov pa tudi kot osrednja sila Evrope.

Glede na zgodovinska dejstva je pričakovano, da se je predvsem v današnjem Prekmurju oblikovala množična madžarska narodna skupnost, ki je začela bledeti ob priključitvi Prekmurja k tamkajšnji Kraljevini Jugoslaviji. Množica Madžarov se je preselila nazaj v svojo domovino, medtem ko je manjšina ostala in pričela oblikovati svojo novo identiteto. Manjšinske pravice so dobili že v Jugoslaviji, danes pa madžarska manjšina že 25 let deluje v samostojni Republiki Sloveniji.

Njihov položaj je opredeljen tudi v ustavi, kar je zapisano v 5. in 11. členu, medtem ko je delovanje narodne skupnosti podrobneje opisano v 64. členu Ustave RS.

V eni izmed hipotez nas je zanimalo, ali imajo predstavniki madžarske in slovenske skupnosti enakopraven položaj v Sloveniji in na Madžarskem. O tej temi smo se pogovorili z županom Občine Moravske Toplice, Alojzom Glavačem in s poslancem madžarske narodne skupnosti, Laszlo Gönczem. Oba sta v intervjujih povedala, da je sodelovanje zgledno in da država Slovenija ne povzroča nobenih težav. Predstavniki madžarske skupnosti imajo v krajih, kjer živijo, dvojezične napise, šol, urade. Na področju kulture in informiranja za njihovo delovanje odlično poskrbi tedenska oddaja Hidak – Mostovi, ki je na sporedu štirikrat na teden, kjer izveš vse o delovanju madžarske narodne skupnosti. Njihov položaj je zagotovljen tako v ustavi kot v nekaterih mednarodnih konvencijah. Ena najbolj znanih konvencij glede manjšin je Konvencija Sveta Evrope, kjer se je končno pokazala volja mednarodne skupnosti, da reši težave, ki so jih manjšine trpele po različnih predelih sveta.

V prvi hipotezi smo navedli, da ima madžarska narodna skupnost pomembno zgodovinsko vlogo, kar smo opisali v delu zaključka naloge. Madžari so pomemben zgodovinski narod, ki je skozi zgodovino odigral pomembno zgodovinsko vlogo. Bili so stoletja vodeča sila, ko so skupaj vladali s Habsburžani ter v kasnejši Avstro-Ogrski. To se je poznalo tudi na njihovem delovanju na področju današnjega Prekmurja. Vendar se je njihova vloga drastično spremenila s kasnejšim razpadom Avstro-Ogrske in priključitve Prekmurja takratni Kraljevini Jugoslaviji. Od takrat naprej je madžarska skupnost vse do leta 1990 živela v različnih družbenih sistemih Jugoslavije, ko se je na plebiscitu takratna Slovenija odločila za samostojnost.

Ob koncu sem ugotovil, da so imeli Madžari kot narod zelo pomembno zgodovinsko vlogo, kar je potrdila tudi manjšina, ki še danes vsako leto slavi pomembne zgodovinske dogodke svojega matičnega naroda.

V drugi hipotezi smo ugotovili, da obstaja obojestranska enakost. Obe manjšini imata zagotovljene tudi pravice in ugodnosti, ki jim pomagajo pri njunem delovanju. Obe manjšini pa imata drugačne težave, predvsem z demografijo, saj je prebivalstvo vedno starejše, kar pomeni le, da korak za korakom prebivalstvo izginja iz narodno mešanih območij.

V tretji hipotezi smo ugotavljali, kakšna je vloga madžarske narodne skupnosti v lokalnem okolju, kjer jim je tudi omogočeno, da imajo največji vpliv. Naredili smo raziskavo lokalnega okolja v Občini Moravske Toplice in izvedeli, da je v občini 5 naselij, kjer prebiva madžarska narodna skupnost. Predstavljajo dobrih 9 % prebivalstva celotne občine. Njihovo največjo politično moč imajo v občinskem svetu, kjer imajo dva predstavnika in v Pomurski madžarski samoupravni narodni skupnosti, kjer imajo tri predstavnike. V Moravskih Toplicah imata oba svetnika neposredno moč, da lahko izbirata ravnatelja in urednika občinskega glasila Lipnica. Ob zaključku smo skozi raziskovanje ugotovili, da imajo ne glede na to, da so manjšina, pomemben vpliv na soodločanje v lokalni skupnosti.

V sledeči četrti hipotezi nas je zanimalo, ali ima katera izmed občin župana, ki je pripadnik madžarske narodne skupnosti. V Sloveniji je pet občin s priznano madžarsko narodno skupnostjo, in sicer občine Lendava, Moravske Toplice, Šalovci, Dobrovnik in Hodoš. Osebnost smo naslonili vprašanja na vse občine in dobili odgovore, ki so nam pomagali izoblikovati četrto hipotezo. Župana, ki je pripadnik madžarske narodne skupnosti, imajo le v Občini Hodoš, in sicer od leta 1999 naprej.

Hodoš je tudi ena izmed najmanjša vseh zgoraj naštetih občin, saj je bila ustanovljena z namenom, da bo madžarska narodna skupnost lažje in učinkoviteje delovala. V svoji hipotezi, ki smo jo predpostavili, lahko zapišemo, da smo bili delno uspešni in jo lahko tudi delno potrdimo. Ob tem smo ugotovili, da so kandidati madžarske narodne skupnosti v slabšem položaju, saj izhajajo iz pozicije manjšine, kar pomeni avtomatično manjšo volilno bazo. Prav to je odločilno pri občini Hodoš, saj je večinsko prebivalstvo madžarske narodnosti.

V zadnji hipotezi nas je zanimalo, kako se madžarska skupnost udejstvuje kulturnih dogodkov. Izpostavili smo trditev, da je madžarska narodna skupnost na področju kulture zelo aktivna. Ob raziskovanju, ki smo ga naredili v svojem delu smo ugotovili, da je madžarska skupnost zelo aktivna na področju kulture, saj imajo za sabo bogato in zanimivo zgodovino. Prav kultura predstavlja glavni dejavnik obstoja skupnosti, saj se s temi udejstvovanji ohranja jezik, tradicija in obstoj skupnosti. Največ kulturnih ustanov za skupnost je v Lendavi, kjer ima skupnost postavljeno tudi svojo kulturno dvorano, imenovano Banfy center. Zelo pomemben je tudi Kulturni dom v Lendavi, kjer je sredstva prispevala tudi Madžarska. Skupnost ni prikrajšana niti za publikacije in knjige, saj so jim na voljo tako v Pokrajinski študijski knjižnici v Murski Soboti in v knjižnici v Lendavi. Tudi sam poslanec madžarske narodne skupnosti Laszlo Göncz je v svojem intervjuju, ki smo ga

opravili z njim, izpostavil, da je zelo zadovoljen pomoči Slovenije glede financiranja madžarske skupnosti na področju kulture.

Preučili smo delovanje kulturnih društev na področju Občine Moravske Toplice, v kateri deluje nekaj kulturnih društev, ki ohranjajo svojo tradicijo skozi svoje praznike matične domovine. Slavijo tudi tradicionalne praznike, kot je npr. Martinovo. Skupnost za kulturo skrbi tudi preko javnih oddaj, ki so na radiu in na televiziji. Najbolj znan oddaja je Hidak – Mostovi, ki se predvaja štirikrat tedensko. V njej vidimo delovanje madžarske skupnosti na različnih področjih javnega in družbenega delovanja. Torej je hipoteza potrjena, saj je skupnost na področju kulturnega in javnega življenja zelo aktivna.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

1. Bufon, M. (2004). *Med teritorialnostjo in globalnostjo: sodobni problemi območij družbenega in kulturnega stika*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno – raziskovalno središče Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
2. Devetak, S., Klopčič, V., Nečak-Lük, A., Novak-Lukanovič, S., Žabjek, S. (1983). *Italijanska in madžarska narodnost v SR Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
3. Göncz, L. (1997). Zbornik referatov mednarodnega znanstvenega simpozija: Strpnost do manjšin. V A. Širec, & Z. Tišljar (Ured.), *Madžarska manjšina v Republiki Sloveniji in nivo strpnosti slovenske večine do nje* (str. 79–84). Maribor: Pedagoška fakulteta: Inter-kulturo.
4. Göncz, L. (2004). *Madžari: Kratka zgodovina Madžarov*. Murska Sobota: Franc-Franc.
5. Grad, F., Kaučič, I. (2008). *Ustavna ureditev Slovenije: peta spremenjena in dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Založba GV.
6. Klopčič, V. (2006). *Mednarodnopravne razsežnosti pravnega varstva manjšin v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
7. Kocjančič, R. (2009). Ustavno pravo Slovenije. V F. Grad, I. Kaučič, R. Kocjančič, & C. Ribičič (Ured.), *Ustava kot najsplošnejši, najvišji in temeljni pravni akt* (str. 19–24). Ljubljana: Fakulteta za upravo.
8. Komac, M. (1999). *Varstvo narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
9. Petrič, E. (1977). *Mednarodnopravno varstvo narodnih manjšin*. Maribor: Obzorja.
10. Roter, P. (2014). *Narodne manjšine v mednarodnih odnosih – dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
11. Šircelj, M. (2003). *Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva Slovenije: popisi 1921–2002*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
12. Tatalović, S. (1997). *Manjinski narodi i manjine*. Zagreb: SKD Prosvjeta.
13. Vuga, L. (1990). Narodnost – manjšina ali skupnost: Urejanje, uresničevanje in varstvo pravic narodnosti (narodnih manjšin) v Republiki Sloveniji. V M. Komac (Ured.), *Vloga obmejnega prostora pri ohranjanju in razvoju narodnosti – v luči gospodarskih dejavnikov (Na primeru meje z Italijo)* (str. 46). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

VIRI

1. (1991). Ustava Republike Slovenije (URS). Ur. list RS, št. 33/91, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13.
2. (1993). Zakon o lokalni samoupravi (ZLS). Ur. list RS, št. 72/93, 6/94, 45/94, 57/94, 14/95, 20/95, 63/95, 9/96, 44/96, 26/97, 70/97, 10/98, 68/98, 74/98, 59/99, 70/00, 87/01, 51/02, 108/03, 72/05, 100/05, 21/06, 14/07, 60/07, 94/07, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12, 14/15.
3. (1994). Zakon o sodiščih (ZS). Ur. list RS, št. 19/94, 45/95, 26/99, 38/99, 28/00, 26/01, 56/02, 16/04, 73/04, 23/05, 72/05, 100/05, 49/06, 127/06, 27/07, 67/07, 94/07, 45/08, 96/09, 86/10, 33/11, 75/12, 63/13, 17/15.
4. (1994). Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (ZSNS). Ur. list RS, št. 65/94.
5. (1994). Zakon o upravi (ZUpr). Ur. list RS, št. 67/94, 20/95, 29/95, 80/99, 52/02, 56/02.
6. (2014). Statut Občine Moravske Toplice. Ur. list RS, št. 35/14.
7. Brošura Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin. (2007). Pridobljeno 5. 12. 2015 iz: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/6_resources/PDF_brochure_Slovenia_n.pdf
8. Državna volilna komisija. (2015). Pridobljeno 18. 12. 2015 iz: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/volitve/drzavni-zbor-rs>
9. Hidak – Mostovi. (2015). Pridobljeno 18. 12. 2015 iz: <http://4d.rtv-slo.si!/arhiv/mostovi-hidak/174299495>
10. Intervju Ferenc Horvath. (28. 12. 2015). Pridobljeno 30. 12. 2015 iz: http://www.pomurec.com/klepet/36293/Horv%C3%A1th_Ferenc
11. Komac, M. (2002). *Narodno manjšinski mandati: Nuja ali anahronizem?*. Pridobljeno 15. 12. 2015 iz: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dcurUHMiSygJ:www.inv.si/DocDir/Simpoziji_%2520in_%2520konferenca/Moro_%25C5_%25A1ter_%2520-%2520MKc.doc+%&cd=1&hl=sl&ct=clnk&gl=si
12. Komisija za narodnosti. (2015). Pridobljeno 20. 12. 2015 iz: <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/ODrzavnemZboru/KdoJeKdo/DelovnoTelo?idDT=DT005>
13. Okvirna konvencija za varstvo manjšin. (2016). Pridobljeno 21. 1. 2016 iz: http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/157/
14. Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost. (2015). Pridobljeno 7. 12. 2015 iz: http://www.muravidek.si/?page_id=287

15. Romska skupnost. (2016). Pridobljeno 18. 1. 2016 iz: http://www.un.gov.si/si/manjsine/romska_skupnost/statisticni_in_osnovni_podatki/
16. Ude, L. (1994). *Odklonilno mnenje sodnika dr. Udega*. Pridobljeno 5. 12. 2015 iz: <http://odlocitve.us-rs.si/documents/6d/42/u-i-283-94-lm-ude3.pdf>
17. Urad za narodnosti. (2015). Pridobljeno 5. 12. 2015 iz: http://www.un.gov.si/si/o_uradu/informacije_javnega_znacaja/katalog_informacij_javnega_znacaja/
18. Žurej, J. (2004). *Pravice manjšin in jezikovne pravice v medijih v Republiki Sloveniji in v tujini*. Pridobljeno 15. 12. 2015 iz: <https://revus.revues.org/1556>

PRILOGE

PRILOGA 1 - INTERVJU Z ŽUPANOM OBČINE MORAVSKE TOPLICE ALOJZOM GLAVAČEM, Z DNE 16. 12. 2015

1. Kakšno je vaše sodelovanje z madžarsko narodno skupnostjo?

Je formalno in neformalno, sodelovanje z madžarsko skupnostjo je dobro. Občina Moravske toplice ima 5 naselij, kjer živijo pripadniki madžarske narodne samoupravne skupnosti. Kot veste, imajo pripadniki te skupnosti, kjer živijo tudi posebne pravice, torej dvojno volilno pravico – izvolijo svoje predstavnike v občinski svet, volijo v svoje manjšinske organizacije, skratka odnosi so odlični.

2. Koliko dvojezičnih naselij, vasi imate v vaši občini?

V občini Moravske toplice je 5 vasi, kjer je prisotna madžarska narodna skupnost. To so naslednje vasi: Prosenjakovci, Središče, Pordašinci, Čikečka vas in Motvarjevci.

3. Ali ste zadovoljni z njihovim kulturnim udejstvovanjem? Ali se redno udeležujete njihovih srečanj, kulturnih in družabnih dogodkov?

Da, saj je eno od zakonskih načel te podpore manjšinam, da je manjšino potrebno spodbujati v smislu ohranjanja kulturne, jezikovne, narodne in vsesplošne njihove nacionalne identitete. Mislim, da v tem trenutku delujejo tri kulturna društva, eno kulturno društvo pa se je ustanovilo nedolgo nazaj. Tako, da je njihovo kulturno udejstvovanje kar solidno.

Njihovih srečanj se udeležujem.

4. Kakšno je sodelovanje s svetnikoma madžarske narodne skupnosti v občinskem svetu?

Imamo 2 svetnika madžarske narodne skupnosti od 15 članov občinskega sveta, ki sta neposredno izvoljena (Štefan Žohar in Ladislav Sabotin). S svetnikoma je sodelovanje dobro, sodelujeta pa normalno pri vseh zadevah, tako tistih, ki so povezani le z madžarsko narodno skupnostjo kot tudi ostalih zadev v občini Moravske Toplice.

Predvsem pri predlaganju ravnateljev in sodelovanja pri občinskem glasilu Lipnica se kaže vpliv, saj imajo pri tem glasilu svojega urednika, ki ureja le-to.

5. Ali je madžarska narodna skupnost zelo družbeno in politično aktivna?

Da, vsekakor, lahko bi se celo izrazili tako, da je bolj aktivno kot večinsko prebivalstvo občine. Že zaradi narave stvari, ker jih je manj, morajo biti toliko bolj organizirani, „glasni“. Drugače pa jih tudi mi sami spodbujamo, da se udeležujejo in vključujejo ter da so aktivni v naši občini na takšen ali drugačen način.

6. Kakšna je zgodovina madžarske narodne skupnosti v vaši občini?

Že pred uvedbo lokalne samouprave leta 1994 in z nastankom novih občin z dne 1. 1. 1995 smo imeli dvojezičnost. Ampak le-ta ni bila organizirana v smislu organiziranja lokalne samouprave. Prej je bila ta organiziranost v okviru velikih občin, torej na območju občine

Murska Sobota in občine Lendava, ampak je bilo to centralizirano. Krovno delovanje je bilo v občini Lendava, manjši kraji pa so bili zaradi tega finančno in tudi kako drugače prikrajšani.

7. Ali imate dvojezično šolo, vrtec?

Da, imamo. V Prosenjakovcih je dvojezična osnovna šola, ki ima v sestavi dvojezični vrtec. Vendar pa oba pokrivata območje, ki je širše od naše občine. Pripadniki madžarske manjšine hodijo v to šolo tudi iz druge sosednje občine Šalovci. Vaščani Domanjševci hodijo predvsem v šolo v Prosenjakovce.

8. V vrtcu in šoli govorijo dvojezično?

Po vseh predpisih bi pouk potekal dvojezično tako v slovenskem in madžarskem jeziku, čeprav to v praksi ni vedno možno. Načeloma vsi zaposleni na tej šoli govorijo oba jezika, tako slovensko kot madžarsko.

9. Kakšno je vaše sodelovanje z Uradom za narodnostne skupnosti?

Sodelovanje je dobro, razen v tem delu, da so oni neke vrste nadzornik nad porabo sredstev. Kajti tukaj je tako, da občina lahko porabi 30 % sredstev, 70 % pa pripada manjšini od zneska 140.000 evrov. Urad je tako posvetovalna institucija in nadzornik v enem. Sodelovanje z uradom je drugače korektno, ampak imamo pri določenih stvareh pa različne poglede na to. Predvsem, ko se tiče kakih investicij v zgradbe prihaja do zavrnitev in tukaj občasno prihaja do težav, ker ni možno urediti zadev v določenih rokih.

10. Ali imate redne stike z gospodom Laszlo Gönczem, predstavnikom madžarske narodne skupnosti v parlamentu?

Da, slišiva se tako osebno kot preko telefona. Ne pa samo zaradi dela, ki zajema madžarsko narodno skupno, ampak tudi za delo, ki zajema vse prebivalce Republike Slovenije. Prav tako sem mu že posredoval podatke za poslansko vprašanje, da je potem gospod Göncz to posredoval naprej v Državni zbor.

11. Kje se pojavlja največ težav glede sodelovanja z madžarsko narodno skupnostjo?

Predvsem pri investicijah. Investicije so takšna težava, kjer imajo vse Občine težave, ne le mi. Praktično že dve leti ni nobenih pametnih razpisov za pridobitev evropskih sredstev.

To so predvsem tiste klasične stvari, ki zajemajo tudi vse ostale prebivalce – to so potrebe po infrastrukturi (oskrba s pitno vodo, javno razsvetljavo, cestno omrežje, odpadne komunalne vode). To so seveda silno drage investicije, denarja za to pa ni.

12. Kakšno je njihovo udejstvovanje v turizmu?

V zadnjem času se je začelo čezmejno sodelovanje. Madžarska je namreč država, ki je določene reforme uvedla veliko hitreje. Sosednja čezmejna občina ima zelo razvite lončarje, namreč v Sloveniji ta obrt izumira, pri njih pa se na novo uveljavlja. Predvsem v kolesarskem turizmu, saj je odprta meja in nizka stopnja ostalega prometa in je praktično to območje raj za kolesarje, je tega precej.

13. Kolikšen procent prebivalstva v vaši občini predstavlja madžarska narodna skupnost?

8 do 9 % prebivalcev madžarske narodne skupnosti. Približno 500 pripadnikov od 6.140 občanov je madžarske narodne skupnosti.

14. Ali poznate osebnosti, ki so pomembno izoblikovali madžarsko narodno skupnost v vaši občini?

Da, seveda. Saj so bili tudi častni občani naše občine, na primer Geza Dora – ustanovitelj kulturnega društva v Motvarjevcih in pa Tibor Vöröš st., Jozsef Atilla, Antal Ferenc. Po teh osebnostih se imenujejo predvsem društva na dvojezičnih območjih, in sicer Kulturno društvo Jozsef Atilla Motvarjevci, Kulturno društvo Antal Ferenc Središče in Kulturno turistično društvo Ády Endre Prosenjakovci.

15. Kakšen vpliv na vašo lokalno prebivalstvo ima madžarska narodna skupnost?

Do leta 1990, ko je bila Republika Madžarska še pod Sovjetsko zvezo so bili ti odnosi bolj zaprti. Po padcu železne zavesa pa so se le ti tudi sprostili. Namreč v zadnjem času se opaža, da je vedno več porok med prebivalci, da je eden od zakoncev Slovenskega rodu, drugi pa pripadnik madžarske narodne skupnosti. Lahko bi rekel, da je v zadnjem času vedno več mešanih družin. S tem pa tudi prihaja do tega, da se vsi ti Slovenci učijo madžarskega jezika, ker ga potrebujejo.

16. Ali so lastniki pomembnih podjetij v vaši občini?

Zasebne družbe ja, nekaj pa je tudi samostojnih podjetnikov in družb z omejeno odgovornostjo. Ni pa velikih podjetij. So bolj družinska manjša podjetja.

17. Kaj so vaši glavni cilji glede udejstvovanja madžarske narodne skupnost v vaši občini?

V osnovi je to, da so pripadniki madžarske narodne skupnosti v Sloveniji dodana vrednost našemu načinu življenja. Zato, ker se Evropa vedno bolj povezuje, je nam tudi v interesu, da skušamo razumeti navade, jezik in pa da sodelujemo z manjšino, prav tako pa tudi z samo državo Madžarsko in njihovimi institucijami. Tudi Madžarska kot članica EU ima določene enake cilje kot mi. Tudi zgodovina, ki jo imata naši državi je v določenih primerih skupna. Želimo predvsem, da se ohranja njihova in naša kultura in jezik.

PRILOGA 2 - INTERVJU S POSLANCEM NARODNE MADŽARSKE SKUPNOSTI LASZLO GÖNCZEM, Z DNE 23. 12. 2015

1. Povejte kakšno je vaše udejstvovanje v madžarski narodni skupnosti?

V instituciji madžarske narodne skupnosti sem kot takratni kulturni animator Madžarske samoupravne interesne skupnosti za prosveto in kulturo začel leta 1986. Takrat se je tako imenovala. Leta 1989 sem postal tajnik te skupnosti. V začetku 90-tih let se je pristopilo k strokovni vzpostavitvi institucij madžarske narodne skupnosti. Med tem so se tudi preoblikovale te nekdanje samoupravne interesne skupnosti, ki so še izhajale iz nekdanjega sistema o samoupravljanju v Jugoslaviji. Narodne skupnosti so se preoblikovale v našem primeru v madžarsko narodno skupnost, na obali pa v italijansko narodno skupnost. Leta 1993 je prišlo do notranje institucionalne razdelitve, ko smo se mi odločili, da kulturo na osnovi zakona o kulturni dejavnosti oblikujemo kot javni zavod in tako se je nekako politika ločila od kulturne sfere. Bil sem ustanovni direktor Zavoda za kulturo madžarske narodnosti, ki je formalno nastal s 1. 1. 1994. Takrat sem to funkcijo opravljal tri mandate. Kar se pa strokovnega dela tiče, sem se osredotočil na znanstvene raziskave v okviru te ustanove in na organizacijo kulturne dejavnosti. Skratka ogromno je bilo tega dela in dejavnosti, v katerih sem kakorkoli prisostvoval. Po letu 2008 sem kandidiral na Državnozbornih volitvah. In od tega leta naprej imam že tretji mandat poslanca. Toliko o moji institucionalni povezavi z madžarsko narodno skupnostjo.

2. Ali ste zadovoljni z odnosom Republike Slovenije do madžarske narodne manjšine?

To vprašanje je zelo kompleksno. Namreč, ne moremo izhajati iz neke ocene, ki izvira iz obdobja Slovenije. Zaščita manjšinskih pravic se je začela razvijati že zelo dolgo nazaj. Bolj intenzivni korak k temu se je začel nekje v 60-tih letih, še iz časa Jugoslavije pri spremembi Ustave. Res tisti pravi korak se je zgodil leta 1974 s sprejetjem Ustave Republike. Takrat se je vzpostavila tista osnova, ki služi še do danes, je nekakšno ogrodje te manjšinske, politične in pravne umeščenosti v družbo. Lahko povem samo to, da se je po osamosvojitvi Slovenije to samo še nadgrajevalo. Govorim predvsem o pravno-formalnih rešitvah. Od leta 1974 pa vse do danes je obdobje, kot lahko vsi trdimo, vzpona, ker se je to vprašanje začelo urejati na visoki ravni – o tem ni nikakršnega dvoma. V kolikšni meri je Sloveniji uspelo na pravno-formalnih rešitvah vzpostaviti najvišji nivo je mogoče idealnejša rešitev še na Finskem za tamkajšnje Švede in Južno tirolska avtonomija je nekoliko drugačna. S temi bi se težko primerjali, ampak z vsemi ostalimi pa smo primerljivi, vendar pa se je malo naredilo na izvedbenem področju. Danes to področje ureja več kot 80 zakonov, še precej več drugih pravnih aktov, pa kljub temu na izvedbeni ravni močno šepa na marsikaterem področju. Tudi to je razlog, da si želimo integracije, razpršene zakonodaje pa tudi izvedbenega dela. Potrebno bi bilo sprejeti splošni zakon o narodni skupnosti. Žal so pred sprejetjem tega zakona padale vlade, ampak se nekaj pripravlja in upam, da se čim prej reši ta problem. Prav ti poudarki na izvedbenem področju so tisti, ki nadgrajujejo pravno-formalno zaščito manjšin.

3. V svojih delih ste se veliko ukvarjali z zgodovino Madžarske. Povejte, kaj so

glavni kulturni mejniki madžarske narodne skupnosti?

Madžarska zgodovina se je veliko spreminjala, pri tem mislim v teritorialnem smislu. Treba je poudariti, da je ta madžarski narod, ki je prišel med zadnjimi na območje Evrope, in sicer nekje na koncu 9. stoletja oziroma začetka 10. stoletja. Treba je povedati, da je bila takratna Madžarska ena izmed najvažnejših subjektov na tem območju, na območju srednje jugovzhodne Evrope. To je bilo vse do turških časov. Po turških časih, ko so bili Madžari pod Habsburško monarhijo in na koncu oziroma pred koncem Habsburške monarhije, je bil po mojem mnenju ključni trenutek, ko je prišlo do revolucije v 19. stoletju.

4. Kakšne posebne praznike obeležuje madžarska narodna skupnost?

Madžarska narodna skupnost praznuje tako slovenske kot madžarske praznike. Madžarska ima tri velike praznike. Od teh praznikov sta se med prekmurskimi Madžari ustalila bolj dva. Prvi praznik je obeležje marčne revolucije iz leta 1848–1849 – praznujejo ga 15. marca. Ta praznik je pomemben za Madžare, saj se je takrat odpravilo tlačanstvo na območju takratne Madžarske. Drugi praznik je 20. avgusta, ki se ga simbolno povezuje z rojstvom in smrtjo prvega madžarskega kralja, svetega Štefana. Tretji veliki praznik je Obletnica madžarske revolucije 1956, in sicer 23. oktobra. Povem lahko, da je to edina svetla točka madžarske zgodovine v 20. stoletju. Čeprav ta praznik prekmurski Madžari ne čutijo kot svojega, saj v tistem času niso bili v madžarski državi, ki je bila pod sovjetsko okupacijo. Zato ne čutijo, kot da je to njihov praznik.

5. Ali Republika Slovenija naredi dovolj za udejstvovanje kulturnih prireditev, ki imajo tematiko madžarske narodne skupnosti?

Mislim, da glede na finančni del ne sme biti nobene kritike. Ta del je vzorno urejen, predvsem na področju kulture. Moram povedati, da je vse skupaj sistemsko urejeno in pregledno in tudi zelo kvalitetno. Nedoslednosti se pojavljajo pri neupoštevanju jezika, pri spoštovanju nekih načel, v nobenem smislu pa ne na finančnem področju. Menim, da je zadeva na finančnem področju zelo dobro urejena. Lahko je sicer vedno boljše, ampak glede na okoliščine, v katerih smo, nekako ohranjamo ta trend skozi leta, kljub težki situaciji, v kateri se trenutno nahaja naša država.

6. Ali veste, kolikšna je populacija pripadnikov madžarske narodne skupnosti po zadnjih podatkih?

Na to vprašanje ne odgovarjam neposredno, iz večih razlogov. Pri nas je sprejet zakon in nimamo klasičnega popisa prebivalstva, ampak je zgolj ta statistični popis iz leta 2002. Narodnostnega, jezikovnega, verskega oz. tovrstnega popisa nimamo. Že v 50-tih letih prejšnjega stoletja se je to sožitje na tem območju še bolj uveljavilo. Zaradi tega se je tudi veliko število ljudi opredelilo prej za Jugoslovane in sedaj, ko smo samostojna država za Slovence. Tudi po podatkih, ki jih imam, je veliko mešanih družin, ena madžarske narodnosti, druga slovenske, kar je že pred leti bilo približno 50 %. Danes predvidevam, da je tega bistveno še več. Lahko bi celo rekel, da samo madžarskih družin ni več. Za otroke bi lahko povedal da, če že niso zavedni Madžari, so rekli, da čeprav obvlada oba jezika, pa je vendar Slovenec. V Sloveniji je približno 28 do 30 vasi, kjer živi madžarska narodna skupnost. Predvidevam, da jih v Sloveniji še vedno živi okrog 10 000 do 12 000, ki

zelo dobro pozna madžarski jezik, ali je povezano s tem, ali so samo kulturno povezani s tem.

7. Kakšno je vaše mnenje o manjšinah v globalnem pomenu?

Manjšine v današnjem pomenu besede, če govorimo o narodnih manjšinah, se v kontekstu razmišljanja tretirajo zadnjih 150 let. Prej to vprašanje ni bilo bistveno in ni imelo nobene vloge. Če smo iskreni do leta 1800 o manjšinah ne moremo govoriti nikjer po Evropi oz. ne v takem smislu, kot to počnemo danes. Menim, da narodne manjšine, več ali manj, kljub temu, kako je rešena ta manjšinska problematika, v dani državi izgubljajo. V prihodnje imam občutek, ne bom rekel, da bodo manjšine izginjale, ampak bo ta pomen manjšin žal upadal. To velja za celotno Evropo in manjšine po Evropi, ne le za primer madžarske ali pa slovenske manjšine.

8. Kako je zgrajena hierarhija, ki opredeljuje zakonsko ureditev madžarske narodne skupnosti?

Osnova je Ustava Republike Slovenije. 5. in 11. člen Ustave, enakopravnost jezikov je neka zelo velika pridobitev, kjer smo daleč pred Evropo. Namreč, da imaš v Ustavi zapisano enakopravnost jezikov, da sta na določenih območjih tako madžarski in italijanski jezik enakopravna s slovenskim. Tako opredeljenost redko zaslediš po Evropi. Pomemben je tudi 64. člen, ki specifično uredi različna področja. Skratka imamo več kot 80 takih določb, ki tako in drugače urejajo to področje. Je pa tudi še en zakon, ki ne neaktualen in ga moramo integrirati v splošni zakon. Obstaja še en zakon zaradi pomena šolstva, ki opredeljuje šolstvo madžarske in italijanske narodne skupnosti. Tega zakona ne bomo integrirali, ker je tako pomemben, ampak ga bomo popravili v tistih členih, ki so danes neaktualni in jih je potrebno spremeniti. So pa tudi še občinski statuti in pa statuti samoupravnih narodnih skupnosti, ki urejajo že ta operativni del delovanja.

9. Kakšno je vaše sodelovanje z Uradom za narodnosti?

Načeloma je moje sodelovanje z Uradom za narodnosti dobro. Sam sem tudi poizkušal veliko pomagati temu Uradu, v smislu da se nekako umesti na pravilno mesto v državni upravni hierarhiji. Ta Urad je bil enkrat pod generalnim sekretariatom vlade, nato pod notranjim ministrstvom, zdaj pa je neposredno pod ingerenco predsednika vlade. Problem pri tem Uradu je, da nima tiste prave teže, kot bi to izhajalo iz ustavno-pravne opredelitve do manjšinskega vprašanja. Ne bom rekel, da bi bilo potrebno ministrstvo, potrebna pa bi bila vsaj taka rešitev, kot je pri Slovencih v zamejstvu in po svetu, in sicer, da je vsaj minister brez listnice, ki je enakovreden član vlade in lahko lažje koordinira in umešča ta problematiko v politično življenje. Ta Urad zdaj ne more odigrati tako pomembno vloge zaradi vseh teh težkih in dolgih procesov, kar bi glede na pravno formalno zaščito in tudi Ustavno zaščito tega vprašanja lahko.

10. Kakšno je vaše sodelovanje s Pomursko madžarsko samoupravno narodno skupnostjo? Ali ste bili aktivni član? Kakšne so vaše izkušnje?

Moje sodelovanje je dobro z vsemi narodnimi skupnostmi in z občinami ter s tem nimam težav. Nikoli nisem maral podvojevanja funkcij. Tudi, ko sem bil direktor zavoda, nisem bil

član nobene samoupravne narodne skupnosti. Tudi sedaj, ko sem poslanec, nisem kandidiral na nobenih lokalnih volitvah.

11. Ali imate občutek, da so pripadniki madžarske narodne skupnosti enakopravni z večinskim prebivalstvom Republike Slovenije? Kje najbolj škriplje in kje so poglobitve lastnosti za izboljšanje?

Da, po neki splošni plati, kot državljani nedvomno. Menim, da se prebivalci s tem vprašanjem sploh ne ukvarjajo. Jaz osebno mislim, da do težav prihaja takrat – bom zelo konkreten.

Primer: „Zaposlovanje – Ko je predpisano dobro poznavanje jezika. In nato se prijavi nekdo, ki to obvlada, pa ni madžarskega porekla. Takrat se mogoče pojavi vprašanje: »Sem jaz manj vreden?« Sicer pa v socialnem, finančnem smislu, menim, ni takih razlik, ki bi lahko karkoli pogojevali, da bi bil kdo manjvreden.

Nekako najbolj škriplje pri zaposlovanju in mogoče šolstvu, kjer bi, po mojem mnenju, pouk lahko bil 50 % v madžarskem jeziku in 50 % v slovenskem jeziku. Ampak lahko iz lastnih izkušenj povem, da temu ni tako. Madžarskega jezika ne slišiš toliko ne pri pouku in tudi ne v pogovorih med učenci, dijaki in tudi učitelji. Dejansko prevladuje slovenski jezik, kljub temu, da je na določenih območjih madžarska populacija večja od slovenske. Tudi ob vstopu v kakšen dvojezičen urad, se ne izvaja v obeh jezikih. Praktično večina mladih ljudi pozna kakšne strokovne izraze le v slovenščini in se tako madžarščina vedno manj uporablja.

12. Kako je aktivna madžarska narodna skupnost v lokalnih okoljih?

Mislim, da se poizkušajo vključevati. Formalno je zadeva postavljena tako, da so Občinski sveti in sveti narodnih skupnosti. Predvidene so tudi komisije, ki bi usklajevale vse to. Po večini občin, mislim, da te narodnostne komisije sploh ne funkcionirajo, ampak je zaznati vzporedno delovanje – Občinski svet vsem, madžarski pa malo pri kulturi in šolstvu ter identiteto kot tako. O gospodarskih vprašanjih bi bila mogoče potrebna kakšna skupna seja, ampak se ne spomnim, da bi v katerikoli občini bila. Opaziti ni tudi velikih konfliktov. Ampak tega organskega, spontanega, permanentnega povezovanja med sabo, kar smo mi predvideli ni dejansko čisto nič. Delujejo tako rekoč vsak po svoje.

13. Kakšne so vaše izkušnje sodelovanja z madžarsko narodno skupnostjo v Občini Moravske Toplice?

Izkušnje so odlične. Skupaj smo nedolgo nazaj izdali eno publikacijo dolgo 600 strani, ki je tako v slovenskem kot madžarskem jeziku, tako da je sodelovanje na korektni ravni. Če je le možno, prihajam tudi na njihove seje. Je pa res, da je večja intelektualna moč v Občini Lendava, kjer je vseeno večje število madžarske narodne manjšine.

14. Kakšno je vaše delovanje v Državnem zboru? Ste zadovoljni z odnosom poslancev do vašega dela, ki ga opravljate?

Ta odnos se vedno oblikuje na ravni nekaterih osebnih kvalitete. Midva z italijanskim narodnim poslancem imava nek prestiž v Državnem zboru, kar sicer pri političnem odločanju ne pomeni nič, saj je vsak glas enakopraven. Po statusu smo vsi poslanci enakopravni, le, da je najina politična teža manjša in niti ni predvideno, da bi midva odločala o vsebinskih

zadevah.

15. Ali komisija, kjer ste podpredsednik le-te, za vas deluje uspešno ali imate občutek, da deluje le zaradi »lepšega«?

Da, seveda sem. Vodim komisijo za narodne skupnosti. To si z italijanskim narodnim poslancem zamenjava na sredini mandata. Če deluje uspešno ali ne, o tem ne bi govoril v kolikšni meri je sploh politika uspešna.

16. Kaj so glavni kulturni mejniki, ki jih je doživela madžarska narodna skupnost v Republiki Sloveniji?

Menim, da kljub temu, kar je bilo povedano in težavam, ki jih je manjšina izpostavila, sta vsaj dve pomembni vrednoti. Mi praktično do preobrazbe sistema sploh nismo bili na zemljevidu. Saj tudi zdaj nas praktično ni, vejo pa da smo tu, veliko sicer ne, ampak vedo, da obstajamo. Neka sled se je le pustila in se tako vzpostavila osnova za naprej.

17. Ali ima po vašem mnenju slovenska manjšina na Madžarskem enake pravice, možnost delovanja kot madžarska manjšina na Slovenskem?

Madžarski sistem o manjšinah ni identičen konceptu, kot ga imamo v Sloveniji. Pri porabskih Slovencih se na področju kulture, šolstva in financiranja zagotavljajo ti vzvodi nekako tako, kot pri nas, pri čemer je Slovenija veliko pomagala s pritiski, komunikacijo z Budimpešto, saj gre za eno skupnost, ki je dejansko avtohtona. Madžari so sicer priznali 13 manjšin v njihovi državi. Od tega je avtohtonih le 5 ali 6. Menim, da je pomemben korak storjen. Formalno poslancev nimajo, ampak, če ne bi zmanjšali števila poslancev, bi prav tako kot v Sloveniji imeli tudi v Madžarski narodne poslance. So pa pred zadnjimi volitvami prepолоvili število poslancev s 368 na 199. Ne glede na to, so zagovorniki manjšin oz. zastopniki manjšin, da se počne, dela, interpretira enako kot pri nas tudi na madžarskem. Ne moremo pa trditi, da je vse čisto enako, saj je že koncept drugačen. Veliko je že narejenega, veliko izzivov pa še je.

18. Kakšno prihodnost napovedujete madžarski narodni skupnosti v Republiki Sloveniji?

Jaz bi bil vesel predvsem na to, da bi ta prekmurski prostor, kjer živijo madžarski Slovenci, skupnost spoznala kot neko dodano vrednost ter da bi ta skupnost trajala še zelo dolgo.

19. Ali veste, katere narodnosti so župani v teh občinah, kjer živi in prebiva madžarska narodna skupnost?

Edino trenutni župan Občine Hodoš, gospod Ludvik Orban, je pripadnik madžarske narodne skupnosti. V Občini Šalovci je le ena vas, kjer prebiva madžarska narodna skupnost, in sicer vas Domanjševci. V Občini Moravske Toplice je prav tako le 5 vasi, kjer prebiva madžarska narodna skupnost – skupaj približno 450 prebivalcev. V Občini Dobrovnik je sicer tega malo več, ampak župan ni pripadnik te skupnosti. V Občini Lendava je župan gospod Anton Balažek, katerega družina je bila sicer do neke mere povezana z Madžarsko. On sicer govori tekoče madžarski jezik, ampak se nikoli ni opredelil za pripadnika madžarske narodne skupnosti. Tako, da trenutno je le župan Občine Hodoš madžarske narodnosti.